Riksdagens protokoll
1990/91:49

Tisdagen den 15 januari

Kl. 14.30–16.14
18.00–18.54

Protokoll
1990/91:49

Svar på frågor

Välkomsthälsning till gästande estnisk delegation

Anf. 1 TALMANNEN:

Vår riksdag gästas denna vecka av en delegation från Estlands parlament. Delegationen är just nu närvarande i kammaren. Vi hälsar våra estniska kolleger och deras tjänstemän hjärtligt och varmt välkomna till Sverige och Sveriges riksdag.

Meddelande om information från regeringen

Anf. 2 TALMANNEN:

Vid kammarens sammanträde *torsdagen den 17 januari* lämnar utrikesminister Sten Andersson *kl. 14.30* information om läget i Baltikum och krisen i Gulfområdet.

1 § Svar på fråga 1990/91:304 om Liberia

Anf. 3 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig om regeringen avser vidta några åtgärder för att främja en demokratisk utveckling i Liberia.

Från svensk sida har vi sett med oro och bestörtning på den tragiska utvecklingen i Liberia. Kriget har drabbat civilbefolkningen hårt. Tusentals civila har fått sätta livet till under striderna. Mer än 750 000 människor uppges ha flytt till grannländerna. Ytterligare omkring 1 miljon är flyktingar i det egna landet, vars totala befolkning uppgår till 2,3 miljoner invånare. Således har mer än halva landets befolkning drivits bort från sina hem. Förödelsen i landet och skadorna på infrastrukturen är oerhörda. Skövling och plundring har ägt rum i stor skala. Epidemiska sjukdomar och svår hungersnöd härjar nu.

Sverige ger i likhet med ett antal länder katastrofbistånd till Liberia och grannländerna. Sverige har hittills bidragit med 3 milj.kr. till FNs flyktingkommissarie (UNHCR) och ca 3,5 miljoner till svenska enskilda organisationer, främst för insatser bland liberianska flyktingar i grannländerna. Den 10 januari beslutade SIDA efter samråd med utrikesdepartementet om ytterli-

gare 10 milj.kr. för katastrofinsatser främst i Liberia. Av dessa medel går 8 milj.kr. till FNs barnfond UNICEF och 2 milj.kr. till Diakonia. UNICEF blir det första FN-organ som aktivt verkar inne i landet.

Av avgörande betydelse för en demokratisk utveckling i Liberia är att inbördeskriget upphör och fred råder. Då skapas förutsättningar för ett återuppbyggnadsarbete i landet, som också gör det möjligt för flyktingarna inom och utom landet att återvända hem.

I detta arbete är Sverige givetvis berett delta. Sverige ämnar främst lämna humanitärt stöd till befolkningen i Liberia. Att stödja de värst drabbade människorna är det första steget. Först när befolkningens mest akuta behov har tillgodosetts kan en process mot demokrati komma i gång med ett brett folkligt deltagande.

Enligt egna uppgifter planerar interimsregeringen att hålla val inom något år. Det är mycket angeläget att Liberias hårt drabbade folk äntligen får tillfälle att fritt ge uttryck för sin politiska vilja och utse sina egna företrädare inom ramen för ett demokratiskt politiskt system.

Anf. 4 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få tacka utrikesministern för svaret. Det kan ju synas litet avlägset att ta upp den här konflikten i det läge som världen i stort och inte minst våra grannländer nu befinner sig i. Jag vill så här utanför protokollet ta tillfället i akt att uttrycka min sympati och mitt stöd till de kolleger som sitter här i kammaren i dag.

Den fråga som jag nu fått svar på gäller en annan konflikt, en blodig konflikt. Jag hade själv besök av en företrädare för interimsregeringen i december månad, då jag ställde den här frågan. Det är glädjande att regeringen har vidtagit de åtgärder som utrikesministern nu har redogjort för och att man så sent som i januari fattade beslut om ökat bistånd i form av mer pengar.

Vi är ju överens om problemen och att det är viktigt att stödja den demokratiska utvecklingen. Jag skulle vilja fråga utrikesministern om man på något sätt kan bifalla den interimistiska regeringens begäran om att få ett internationellt erkännande som det politiska organ i Liberia som står för att denna demokratiseringsprocess kommer i gång. Samtliga politiska partier har gått samman, men problemet är att Charles Taylor vägrar att delta. Han är den som fortfarande i dag formellt har makten och inte låter sig avväpnas. Det behövs inte bara humanitärt bistånd, utan kanske också diplomatiska och politiska erkännanden av den interimsregering som sitter. Man skulle i Liberia i den här situationen behöva också den typen av stöd.

Anf. 5 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är möjligt att man kan finna någon form för ett sådant politiskt stöd genom att på något sätt uttala sin sympati eller genom att i aktiv handling visa att man vill stödja den demokratiska utveckling som regeringen står för. Men det kan inte vara fråga om att erkänna regeringen. Sverige erkänner aldrig regeringar, utan länder. Jag tror att man skall följa den principen; det tror jag att Sverige i olika sammanhang har nytta av. Men det

är en annan sak att man på olika sätt ändå kan upprätta kontakter med en sådan här regim för att visa att man stödjer det den står för.

Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Det låter positivt. Det är nämligen den typen av kontakter som interimsregeringen är ute efter. Man är också ute efter att få svenskt bistånd i form av personer som åker till Liberia för att medverka till att organisera och övervaka ett kommande val. Jag uppfattar utrikesministerns uttalande som att Sverige och den svenska regeringen om det kommer propåer om detta ställer sig positiva till att medverka med även den typen av hjälp.

Anf. 7 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag menar att man skall ta frågan under noggrant övervägande om sådana propåer kommer.

Anf. 8 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få tacka utrikesministern så mycket för de positiva svaren. Jag skall genast meddela mina kontakter i landet att detta är möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på frågorna 1990/91:310, 330 och 331 om Baltikum m.m.

Anf. 9 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig vilken bedömning regeringen gör av de senaste händelserna i Baltikum och vilka initiativ regeringen har tagit med anledning härav. Per Gahrton har frågat mig dels vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att stödja de baltiska folken, dels om Sveriges beslut att ansöka om medlemskap i EG påverkar de baltiska folkens möjligheter att uppnå politisk suveränitet. Jag avser att besvara de tre frågorna i ett sammanhang.

Låt mig först säga att regeringen ser med djup oro, sorg och bestörtning på den vändning som utvecklingen i Baltikum har tagit under de senaste veckorna. Efter det sovjetiska militära angreppet i Vilnius natten till i söndags har nu också människoliv gått till spillo.

Redan i december förra året kom negativa signaler under den då pågående sessionen med Sovjetunionens folkkongress. Jag tänker då särskilt på de uttalanden som gjordes av den sovjetiske försvarsministern Jazov och KGB-chefen Krjutjkov men också av president Gorbatjov.

Under de därpå följande veckorna inträffade en rad explosioner i Riga. Sovjetiska inrikestrupper ockuperade flera fastigheter i Riga och Vilnius.

I förra veckan skärptes läget ytterligare. Den sovjetiska centralmakten lät meddela att man avsåg tillföra sovjetiska luftlandsättningsförband till en rad republiker, däribland de baltiska. Syftet uppgavs vara att säkerställa inryckningen av värnpliktiga.

Bara något dygn senare började emellertid dessa förband att under eldgiv-

ning besätta olika offentliga byggnader i Litauen. Härpå följde så natten till söndagen ett blodigt angrepp på civilbefolkningen i Vilnius, trots att den sovjetiska statsledningen vid ett möte med federationsrådet dagen innan försäkrat att ytterligare våld inte skulle tillgripas.

Läget i de två andra republikerna är mycket spänt, och i både Lettland och Estland har det förekommit militära maktdemonstrationer.

De åtgärder som den sovjetiska centralmakten vidtagit fyller oss alla med vrede och avsky.

Sverige kan inte under några villkor acceptera att sovjetiska trupper på det sätt som nu skett i Litauen ingriper i eller försöker stoppa den pågående politiska processen där eller i någon av de andra baltiska republikerna. Jag ser det inträffade som en klar kränkning av principen om folkens självbestämmande som den kommer till uttryck i Helsingforsdokumentet.

Varje försök att undergräva den legitima folkmakten genom olika marionettliknande "räddningskommittéer" visar på ett djupt förakt för ett av de kanske viktigaste inslagen i den sovjetiska reformprocessen, nämligen det framväxande parlamentariska systemet.

Sovjetunionens upptrappning av konflikten mellan centralmakten och de baltiska republikerna kan leda till att utvecklingen blir okontrollerbar. Det finns en risk för oroligheter och blodsutgjutelser i andra republiker, inkl. Ryssland.

Det sovjetiska agerandet kommer, enligt min uppfattning, också att leda till en förtroendekris för Sovjetunionens internationella anseende. Utvecklingen blir heller inte utan följder för de bilaterala svensk-sovjetiska förbindelserna.

Den svenska regeringens principiella inställning i den rådande konflikten mellan de baltiska republikerna och centralmakten i Moskva är välkänd. Påtryckningar, våld och hot om våld kan aldrig accepteras. De motsättningar som har uppstått måste lösas med politiska medel och genom förhandlingar.

Vi kan heller inte acceptera att man med hjälp av dubiösa "räddningskommittéer" e.d. försöker undergräva de lagligt valda baltiska parlamenten och de därur framsprungna regeringarna, vilka Sverige betraktar som legitima företrädare för de baltiska folken. Låt mig också erinra om att Europas stats- och regeringschefer nyligen i Paris högtidligt förklarade att demokrati är den enda acceptabla styrelseformen. Därmed har myndigheterna åtagit sig att främja och inte ställa hinder i vägen för folkrepresentanternas arbete.

Regeringen har deklarerat sin uppfattning om motsättningarna mellan den sovjetiska centralmakten och de baltiska republikerna vid många tillfällen, såväl offentligt som vid diplomatiska samtal, i både Stockholm och Moskva. Jag kallade den 8 januari till mig den sovjetiske ambassadören i Stockholm för att uttrycka regeringens djupa oro över en skärpning av läget i de baltiska republikerna. I ett brev till den sovjetiske utrikesministern Sjevardnadze upprepade jag att vi inte kan acceptera att våld och andra tvångsmedel tillgrips i Baltikum. I söndags uppkallades den sovjetiske ambassadören till statsministern för att ta emot ett brev ställt till president Gorbatjov, där den svenska regeringens inställning i otvetydiga ordalag åter kom till uttryck.

Vad gäller Per Gahrtons fråga huruvida Sveriges beslut om att ansöka om medlemskap i EG påverkar de baltiska folkens möjligheter att uppnå poli-

tisk suveränitet, så är mitt svar nej. Inte minst de senaste dagarnas händelser har väl klart visat att helt andra motiv ligger bakom Sovjetledningens agerande mot de baltiska republikerna.

Anf. 10 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Det är ett utförligt svar, som jag i stort sett kan ställa mig bakom.

Det skrämmer mig när Gorbatjov säger att han inte visste om vad som hände i Vilnius natten till söndagen. Jag låg och sov, är hans förklaring. Vilka slutsatser skall vi dra av detta, herr utrikesminister? Jag står bakom den avsky som alla känner inför den massaker som den sovjetiska krigsmakten utförde i Vilnius. Jag står också bakom åsikten att den enda framkomliga vägen för att de baltiska republikerna skall återfå sin självständighet är en dialog mellan likaberättigade parter. Men frågan är: Finns dessa möjligheter fortfarande kvar eller blir det en dialog på den ena partens villkor, den part som behärskar en välutrustad armé? Om det sistnämnda blir det som skall gälla i fortsättningen, då är min uppfattning att Sverige måste trappa upp sin kritik mot Sovjetunionen, bl.a. genom att ta upp frågan i FN och i den europeiska säkerhetskonferensen.

Jag vill ha utrikesministerns kommentar till detta.

Anf. 11 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag instämmer självfallet till fullo i de fördömande ord som utrikesministern yttrade om Sovjets agerande. Men frågan är: Vad tänker Sverige göra mer än så?

I Aftonbladet i går skriver Sten Andersson: "Andra världskrigets följder har inte undanröjts förrän Estland, Lettland och Litauen återfått sin frihet och självständighet." Det är väldigt vackra ord. Till andra världskrigets följder hör också att Sverige har erkänt den sovjetiska ockupationen av Baltikum. Betyder det att utrikesministern är beredd att nu ogiltigförklara Sveriges erkännande 1940 av den sovjetiska ockupationen?

Det handlar också om hur man ser på Litauen och de andra baltiska republikerna. Anser Sten Andersson att Litauen är en Sovjetrepublik eller en självständig stat? Är det som hänt i Vilnius interna sovjetiska angelägenheter eller är det en internationell konflikt?

Så avfärdar Sten Andersson min fråga huruvida EG-anslutningen kan spela någon roll. Hur kan man vara så säker på den saken? Ur sovjetisk synpunkt ser EG ändå ut som en militärunion, och förresten inte bara ur sovjetisk synpunkt – även ur Dagens Nyheters och Svenska Dagbladets synvinkel ser EG ut på det sättet. Här försvinner alltså det neutrala bältet mellan öst och väst. Är det så otänkbart att det finns kretsar i Moskva som mycket väl kan låta Sverige, som inte varit så neutralt, överge sin neutralitet men som på intet sätt kan släppa Litauen och de andra baltiska staterna? Eller hur ser Sten Andersson på Baltikums framtid? Skall de baltiska staterna förbli Sovjetrepubliker, skall de bli neutrala eller skall de möjligen ansluta sig till ett västblock? Skall de också bli medlemmar i EG? Tror Sten Andersson att Moskva skulle acceptera det?

Anf. 12 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Per Gahrton ställer en del frågor som han många gånger har fått svar på. Sveriges politik gentemot Baltikum baseras på mycket klara regler inom internationell rätt, som Sverige alltid baserar sin politik på. Den ena är att denna internationella rätt ger de baltiska folken rätt till självbestämmande. Detta har vi självfallet hävdat. Den andra är att Sverige tillsammans med andra länder har skrivit under Helsingforsdokumentet, som säger att dessa gränser är orubbade till dess folken har träffat en överenskommelse med den centralmakt som finns i det land de tillhör.

Vi har inte erkänt någon ockupation. Jag begär inte av svenska folket men jag begär av Per Gahrton att han skall kunna skilja mellan ockupation och annektering. De baltiska folken råkade värre ut än att bli ockuperade – de annekterades, införlivades tvångsmässigt med Sovjetunionen. Detta godkände de facto en svensk samlingsregering 1940 och 1941. Jag tror inte att de baltiska republikerna har någonting att tjäna på att vi nu försöker göra historien ogjord. Tvärtom är det i dag så, och har varit det under en tid, att den politik som jag som ung vände mig starkt emot, eftersom mina föräldrar fick över estniska vänner som båtflyktingar – jag tyckte regeringen var feg, men förstår handlandet bättre i dag – ger oss en möjlighet att ha representation i de baltiska republikerna. Vi var det enda land som hade en diplomat som var på plats i Vilnius och som kunde rapportera direkt hem till oss. Vi har en möjlighet att föra balternas talan hos Sovjetmakten på ett sätt som ingen annan kan göra.

Anf. 13 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag är överens med utrikesministern om att de motsättningar som nu råder i de baltiska republikerna endast kan lösas med politiska medel och genom förhandlingar. Men viktigt är också: Gör utrikesministern den bedömningen att de protester som Sverige och andra länder i Europa nu riktar mot Sovjetunionen har fått någon effekt? Om de inte får någon effekt, tror jag att det är väldigt viktigt att man ganska snart får detta klart för sig. Annars härjar Sovjetmakten i republikerna, och man kommer till en situation där Sovjetmakten tagit över alltsammans. Vad blir det då för förhandlingar? Utrikesministern har en hel stab av medarbetare, en ambassad i Moskva och representationen i de baltiska staterna, och det är därför jag ställer frågan till utrikesministern: Kan man se något tecken på att Sovjetmakten har tagit intryck av protesterna eller kommer konflikten att fortsätta och stalinisterna ta över helt och hållet?

Anf. 14 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Det handlar inte om att göra historien ogjord, utan det handlar tvärtom att återknyta till historien och göra klart vilken legalitet man bygger på. Enligt den uppfattning man har i Litauen har landet varit självständigt sedan 1918. Man återtog sin självständighet den 11 mars i fjol. Man hade då som en självklarhet väntat sig erkännanden. Dessa erkännanden kom inte. Det är mycket sannolikt att man i Moskva har uppfattat detta som en signal om att det som händer i Baltikum betraktas som interna angelägenheter.

Det är självklart att vi fördömer Sovjets framfart, men ur folkrättslig synpunkt är det viktigt om man betraktar detta som interna angelägenheter eller som en internationell konflikt. Därför frågar jag igen: Anser Sten Andersson att Litauen – för att ta det klaraste fallet – är en Sovjetrepublik eller en självständig stat? Är detta en intern angelägenhet eller är det en internationell konflikt?

Anf. 15 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag anser att de baltiska folkens frigörelse i hög grad är en internationell angelägenhet. Men de baltiska staterna är en del av Sovjetunionen, och det är därför vi kräver förhandlingar och överenskommelser. Den linjen skall vi driva hårt.

Här i kammaren kan man yttra sig alldeles fritt – vad vi säger här brukar inte komma ut. Det pågår just nu ett baltiskt toppmöte på utrikesdepartementet med deltagande av två vicepresidenter, två utrikesministrar och ordföranden i det litauiska utrikesutskottet. Vi diskuterar igenom vad Sverige kan göra som nation, vad Sverige kan göra tillsammans med de nordiska länderna och i ESK-sammanhang och vad Sverige kan hjälpa till att göra inom FNs ram. Vi har kommit överens om att vi skall försöka verka via ESK. Vi behöver en mekanism genom vilken vi kan ta upp sådana här problem. Den mekanismen finns ännu inte, men på ett sammanträde som antagligen kommer att äga rum den 21 januari har vi för avsikt att ta upp den frågan.

Jag har pengar till mitt förfogande – det här får inte komma fram till finansministern – och jag är beredd att anslå 1 milj.kr. för att vi skall kunna stärka informationsutbytet mellan Baltikum och Sverige. Jag hoppas också att de utlandsradiosändningar som nu pågår till Estland och Lettland också skall kunna utsträckas till Litauen.

Vi diskuterar alltså en lång rad åtgärder. Diskussionen är ännu inte slutförd, men detta är vad vi har kommit fram till hittills. Jag kan tala om att de baltiska representanterna var mycket nöjda med det uttalande som partierna gemensamt antog i utrikesnämnden i går. Vi uttalade oss där om den legitimitet som de baltiska parlamenten och regeringarna har som företrädare för sina folk.

Anf. 16 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för det sista han sade, nämligen att Sverige inte har tömt ut alla möjligheter. Det som nu redovisades tycker jag är bra. Eftersom nu även de andra nordiska länderna och representanter för de baltiska folken deltar, så utgår jag från att man vid lämpligt tillfälle trappar upp kritiken mot Sovjetunionen. Jag tror också att det är viktigt att man försöker få upp frågan i FN. Jag litar emellertid på att utrikesministern och de andra som deltar i överläggningarna därvidlag gör en riktig bedömning.

Anf. 17 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Utrikesministern säger att de baltiska representanterna är nöjda. Jag är säker på att det är en korrekt beskrivning av vad de säger till utrikesministern. Men faktum är att litauerna blev fruktansvärt besvikna när

de efter självständighetsförklaringen den 11 mars i fjol inte möttes av erkännanden, praktiskt taget inte från något håll och framför allt inte från Sverige. Det var en test, som de har dragit slutsatser av men som också Moskva har dragit slutsatser av.

Det är en internationell angelägenhet, säger Sten Andersson. Det är i och för sig vackert uttryckt, men det är fortfarande frågan om huruvida det i folkrättslig bemärkelse är en inre angelägenhet eller en internationell konflikt. Vad utrikesministern sade måste ändå tolkas så, att han anser att det folkrättsligt är en inre angelägenhet för Sovjetunionen. Vi kan protestera moraliskt, men det är ändå folkrättsligt en inre angelägenhet.

Jag måste än en gång fråga: Hur ser de geopolitiska strategerna i UD på vad som skall hända med Baltikum i framtiden? Ni talar om att de baltiska staterna skall bli självständiga, men tror ni att Sovjet släpper dem, om Sverige är medlem i en västeuropeisk pakt, som också har militära inslag? Hur ser ni framför er Europas karta? Det måste ju finnas någon strategi och någon tanke om detta inom UD. Skall de baltiska staterna ensamma utgöra ett neutralt block eller skall de stå kvar i någon sorts förhållande till Sovjetunionen? Jag tror faktiskt att man funderar över dessa saker i Moskva, och man borde göra det också här i Stockholm.

Anf. 18 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag rekommenderar Per Gahrton att fördjupa sig litet mer i de folkrättsliga studierna. Det förhållandet att en fråga kan bedömas som en intern angelägenhet gör det inte omöjligt att granska den utifrån. Enligt Helsingforsdokumentet av år 1975 har vi både rätt och en förpliktelse att påtala missförhållanden inom de länder som är anslutna till ESK. Vi har från svensk sida länge drivit linjen att man skall gå ännu längre och få en mekanism för detta. Det är därför jag anser att vi har alla möjligheter att enligt internationell rätt ta upp frågan på det ESK-möte som planeras till den 21 januari. Vi kan dessutom ta upp frågan i andra sammanhang och där gå längre än vad vi hittills har gjort. Det är ganska givet att frågan måste komma upp i FN, även om det där nu finns vissa blockeringar, i varje fall i säkerhetsrådet. Sannolikt kan man använda sig av andra organ inom FN, men det tar tid.

Anf. 19 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Låt oss säga att det har skett en förstärkning av den svenska Baltikumpolitiken under det senaste året. Det är ingen som skall förneka det. Tonfallet och formuleringarna från regeringens sida har utan tvivel blivit bättre. Men jag undrar ibland hur man i regeringskansliet betraktar framför allt det stora testet, den litauiska självständighetsförklaringen. Tror man att litauerna inte ville bli erkända? Sådana argument har ibland framförts. Trodde man att det var ett politiskt jippo eller någonting sådant? I själva verket var det ett strikt folkrättsligt agerande, som byggde på att man ansåg att man oavbrutet hade varit en suverän och självständig stat och att man återtog detta status efter att ha varit ockuperad.

En fråga som vi faktiskt inte fått ett fullständigt svar på i klara verba är om

regeringen anser att Litauen skall betraktas som en Sovjetrepublik eller som någonting annat.

Anf. 20 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Den svenska utrikespolitiken är fastställd av Sveriges riksdag. Oavsett vad jag personligen anser kan jag inte stå här och ändra denna svenska utrikespolitik.

Anf. 21 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag kan försäkra att när majoriteten av Sveriges riksdag i utrikesutskottet tar ställning till den här typen av frågor, lyssnar man ytterligt noga på vad som sägs inom utrikesdepartementet. Skall detta antyda att det inom utrikesdepartementet finns en förståelse för att man i dessa frågor skall ändra uppfattning, tror jag att det i utrikesutskottet skulle kunna finnas gehör även inom andra partier än vad som hittills har varit fallet. Det vore ytterligt intressant. Då kan vi börja arbeta med den utgångspunkten att regeringen här efterlyser nya riksdagsdirektiv.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1990/91:316 om Myanmar

Anf. 22 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Ragnhild Pohanka har mot bakgrund av förtrycket i Myanmar, tidigare Burma, frågat mig vilken strategi svensk utrikespolitik har när det gäller detta land.

Jag kan besvara hennes fråga helt kort. Vi tar varje tillfälle i akt att direkt till företrädare för militärregimen i Myanmar framföra vår starka oro över dess bristande respekt för mänskliga rättigheter. Vi har krävt och kräver att de fängslade oppositionella skall friges. Detta gäller såväl allmänt som i enskilda fall. Vi har krävt och kräver även att den vilja Myanmars folk givit uttryck för i valen den 27 maj förra året skall respekteras, att nationalförsamlingen skall sammankallas och att makten skall överlämnas till en civil regering med stöd av nationalförsamlingens majoritet.

Sverige har även medverkat till att det internationella trycket på Myanmar ökar i dessa hänseenden. Vi tog i höstas initiativ till en resolution i tredje utskottet i Förenta nationernas generalförsamling. Resolutionsförslaget kunde tyvärr inte antas, men behandlingen av det har uppskjutits till höstens kommande generalförsamling. Inom kort inleds årets möte med Förenta nationernas kommission för de mänskliga rättigheterna i Genève, och där står frågan om mänskliga rättigheter i Myanmar på dagordningen. Det är vår avsikt att spela en aktiv roll även i Genève. I det tal jag skall hålla vid denna konferens tänker jag ta upp frågan.

Anf. 23 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Först vill jag tacka utrikesministern för svaret. Jag ser med högaktning på att utrikesministern i detta pressade läge både i våra närmaste

grannländer och i Gulfområdet ändå besvarar frågorna snabbast möjligt. Det vill jag tacka speciellt för. Jag ställer mig bakom det svar jag har fått.

Förtrycket tar inte semester, hade jag skrivit som överskrift på min fråga. Detta föranleder att man tar upp sådana här frågor. Jag skrev detta före jul, men det har inte varit någon frågestund sedan dess.

Som i alla andra förtryckarländer är det här ledare som fängslas och sätts i husarrest. Studenter fängslas och torteras. Man har vid demonstrationer skjutit in i folkmassorna, och många har omkommit eller mördats på det viset. Man har också i olika sammanhang angripit munkar.

Den internationella opinionen är ibland det enda som kan få förtrycket att upphöra. I Sydostasien har Sveriges agerande kanske inte samma betydelse som på närmare håll, men de unika möjligheterna även för små länder att ta upp frågor i FNs generalförsamling och i FNs kommission för de mänskliga rättigheterna är oerhört viktiga.

Inför framtiden gäller dels mötet om mänskliga rättigheter i Genève. Utrikesministern har redan sagt att Sverige där skall spela en aktiv roll, och jag är glad för detta. Det är också viktigt att ärendet till hösten kommer upp i FNs generalförsamling. Jag är tacksam och nöjd med det svaret.

Anf. 24 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för elogen att jag svarar snabbt. Det är naturligtvis alltid en svår avvägning. Som jag sade pågår en toppkonferens om den svåra situationen i Baltikum. Jag skall skynda mig iväg för att inviga det första lettiska informationskontoret i Sverige. Men, okej, är ni nöjda skall jag inte ställa till det så att ni inte blir det. Jag ber att få tacka.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på frågorna 1990/91:317, 319 och 326 om Eritrea

Anf. 25 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Inger Koch har frågat mig vilken Sveriges officiella hållning är i Eritreakonflikten. Maria Leissner har frågat mig huruvida det är riksdagsbetänkandet eller ett memorandum från utrikesdepartementet av den 17 december 1990, som utgör Sveriges officiella inställning till Eritreakonflikten. Eva Johansson har frågat mig om jag delar riksdagens uppfattning att självständighet för Eritrea är en möjlig lösning på konflikten med Etiopien och vilken tolkning man i så fall skall göra av utrikesdepartementets memorandum. Jag besvarar dessa frågor i ett sammanhang.

Kriget i Eritrea har pågått i snart 30 år och orsakat ett oerhört mänskligt lidande. Inget militärt avgörande har under denna långa tid kunnat uppnås. Det tycks stå klart för allt fler att det inte går att uppnå någon militär lösning. Därmed blir det allt viktigare att söka en förhandlingslösning. Ett tecken på att parterna också inser detta är att en samtalsprocess mellan den eritreanska motståndsrörelsen EPLF och regeringssidan med amerikansk hjälp under hösten åter kommit i gång.

Riksdagen fattade den 14 november 1990 beslut i Eritreafrågan i enlighet

med vad utrikesutskottet hemställt i sitt betänkande 1990/91:UU3, vilket avgavs utan reservationer. Skrivningarna i detta betänkande är mer långtgående, i vad avser Eritreas rätt till självständighet, FNs roll och tanken på en folkomröstning, än vad som tidigare sagts från svensk sida – men de är inte, detta är centralt, entydiga.

Utskottet välkomnar sålunda "generellt en mer framträdande roll för FN när det gäller konfliktens lösning, inklusive en behandling av frågan i generalförsamling eller säkerhetsråd" – *men* tillägger att "sådan behandling torde förutsätta att den sker i samförstånd med parterna i konflikten".

Vidare fastslår utskotet att "under alla omständigheter är principen om självbestämmande för Eritrea politiskt och folkrättsligt välgrundad". En internationellt övervakad folkomröstning anses vara "ett logiskt led i konfliktlösningen". *Samtidigt* tillägger utskottet att det är "av central vikt att de i konflikten berörda parterna står bakom folkomröstningen". Det slutliga resultatet i bägge dessa frågor "är således för parterna att avgöra genom förhandlingar".

Regeringen har mot bakgrund av riksdagens beslut formulerat en inställning i denna fråga, som står i samklang med grundläggande principer för svensk utrikespolitik. Vi har, efter att ha informerat utrikesnämnden, kommit fram till följande uttalande utan invändningar från någon ledamot i nämnden:

"Det är nödvändigt att söka en fredlig och politisk lösning av den långvariga konflikten om Eritrea. Sverige välkomnar de samtal som de bägge parterna nu återupptagit och uppmanar dem att fortsätta på denna väg mot regelrätta fredsförhandlingar.

Sverige erkänner Etiopiens territoriella integritet. Sveriges syn på Eritreakonflikten tar sin utgångspunkt i detta förhållande.

Sverige betraktar samtidigt principen om självbestämmande för det eritreanska folket som politiskt och folkrättsligt välgrundad. Eritreanernas krav måste således beaktas i förhandlingarna.

På vilket sätt detta krav skall tillmötesgås bör avgöras av parterna genom förhandlingar. Det ankommer inte på Sverige att föreskriva hur en lösning skall se ut i olika avseenden, inklusive frågan om Eritreas framtida status. En varaktig lösning av konflikten måste vara väl förankrad hos de direkt berörda parterna.

Sverige är berett att ge sitt bidrag till att främja processen mot en fredlig, politisk och varaktig lösning, liksom också fortsatt humanitärt bistånd till konfliktens offer."

Som framgått förblir det centrala i vår hållning att, med alla till buds stående medel, främja en fredlig lösning av såväl Eritreakonflikten som andra konflikter i Etiopien. Jag anser att detta ligger helt i linje med riksdagens beslut.

Jag kan tillägga att vårt uttalande överlämnats till den etiopiska regeringen, som ställer sig kritisk till formuleringarna. Det har också överlämnats till EPLF, vars reaktion vi ännu inte hunnit få del av. Det finns dock anledning förvänta att även denna blir negativ.

Anf. 26 INGER KOCH (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret. Jag håller med utrikesministern om att krig inte kan lösa konflikten i Etiopien. Vi hoppas alla att vi skall få se en förhandlingslösning och att man åtminstone skall komma fram till ett återupptagande av förhandlingarna för att så småningom kunna få en varaktig lösning på Eritreakonflikten.

Det är dock viktigt att Sverige i sin dialog med andra länder är mycket klar i sina uttalanden. Det är vidare mycket viktigt att de uttalanden som riksdag och regering gör är liktydiga. Vi måste förmedla samma budskap.

Jag tror att det missförstånd som här har uppstått hade kunnat undvikas om det memorandum som utrikesministern har läst upp mera hade betonat vad riksdagen yrkade bifall till. Det var faktiskt en att-sats som löd på följande sätt: "att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en lösning av konflikten genom att det eritreanska folket i en internationellt övervakad folkomröstning får ta ställning till sin egen framtid." Utskottet var överens om att yrka bifall till hela att-satsen. Jag tror som sagt att vi kanske hade kunnat undvika missförståndet om detta hade poängterats i memorandumet.

Med all respekt för utrikesministerns tid skulle jag vilja ta upp ytterligare en fråga som rör betänkandet. Det gäller en fråga som jag vet att utrikesministern är bekymrad över, nämligen läget för de mänskliga rättigheterna i Etiopien. Utskottet poängterade och yrkade bifall till att Sverige skulle verka för att en granskning av situationen beträffande respekten i Etiopien för de mänskliga rättigheterna inom ramen för FNs kommission för de mänskliga rättigheterna skulle komma till stånd inkl. tillsättandet av en särskild rapportör. FNs kommission för de mänskliga rättigheterna börjar sin session i slutet av januari. Kommer utrikesministern då att medverka till att Sverige tar upp den här frågan till diskussion och också fullföljer vad utskottet har sagt?

Anf. 27 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill också tacka utrikesministern för svaret.

Utrikesutskottets uttalande om Eritrea var en vändpunkt i den svenska officiella politiken när det gäller Eritreakonflikten. Det föreligger helt klart en skillnad i uppfattning mellan den traditionella åsikt som har funnits på utrikesdepartementet och den nya åsikt som nu har slagits fast av riksdagen med den att-sats som bifölls och som Inger Koch läste upp alldeles nyss.

Jag förstår att det har varit svårt med omställningen. Trots allt hade det dock känts litet trevligare om riksdagens beslut hade respekterats i de formuleringar som finns i memorandumet från utrikesdepartementet. Uttalandet från riksdagen väckte naturligtvis protester i Etiopien. Såvitt jag har förstått blev den svenske ambassadören också uppkallad till utrikesministern där allvarliga diskussioner fördes och han fick synpunkter med sig på vägen hem. Efter detta bör arbetet med ett memorandum ha påbörjats. Man sökte anstränga sig att finna något slags tolkning av riksdagsuttalandet så att det inte skulle se så illa ut som det var. Det blev tyvärr så bra att memorandumet på viktiga punkter strider mot uttalandet från riksdagen.

Jag tänker framför allt på den del av uttalandet som handlar om att Sverige

erkänner Etiopiens territoriella integritet och att Sveriges syn på Eritreakonflikten har sin utgångspunkt i detta förhållande. Det är utomordentligt svårt att få ihop den utgångspunkten för synen på Eritreakonflikten med utrikesutskottets enhälligt antagna betänkande. Jag kan inte se annat än att UDs memorandum fortfarande enligt Sten Andersson utgör Sveriges officiella politik. Jag tycker att det är litet beklagligt. Det känns tråkigt att behöva upprepa den debatt vi redan har haft i riksdagen, fastän det nu gäller riksdag och regering. Hur skall vi kunna avgöra den omröstningen? Det kanske blir statsrättsligt svårt.

Jag vill även påminna om vad utrikesministern sade nyligen i en tidigare frågestund. Han sade att han inte kan stå här och ändra den av riksdagen fastslagna utrikespolitiken. Jag skulle gärna vilja höra det uttalandet i repris.

Anf. 28 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Också jag vill tacka utrikesministern för svaret. Även om världens och våra tankar i dag går åt ett annat håll tycker jag att det är viktigt att vi uppmärksammar det som sker i Eritrea.

Det är viktigt att vår politik är tydlig och klar och att omvärlden vet vilken inställning Sverige har. Det är också viktigt att Sverige kan säga att det eritreanska folket har rätt att självt avgöra sin framtid samt att det också skall gälla de framtida relationerna till Etiopien. Det är viktigt att Sverige klart och tydligt säger att man är beredd att arbeta för en folkomröstning om de framtida relationerna och att man skall vara beredd att arbeta för att resultatet av den omröstningen faktiskt blir genomfört.

Jag tycker att riksdagens beslut på den här punkten är klart och entydigt. Jag hoppas att utrikesministern kan instämma i det.

Jag skulle vilja fråga vad utrikesministern anser att Sverige nu kan göra för att påskynda fredsprocessen för att undvika en mycket blodig strid omkring Asmara och en akut hungersnöd i landet.

Anf. 29 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag påstår att innehållet i det memorandum som har åberopats av oss alla fyra utgör en strikt tolkning av svensk utrikespolitik. Av utrikespolitik måste man kräva att den skall hänga ihop. I riksdagens memorandum fanns motsägelsefulla punkter. Jag anförde tre punkter. Jag skall ta upp frågan om en folkomröstning en gång till.

Vi tycker att det, som det står, finns välgrundad anledning både politiskt och folkrättsligt att principerna om självbestämmande skall kunna göras gällande. På sina håll i världen finns det dock dubier om detta eftersom det inte rör sig om ett folk utan flera folk och att det finns motsatta uppfattningar inom dessa folk. Utskottet har skrivit att det är av central vikt att de av konflikten berörda parterna står bakom folkomröstningen.

Om man samtidigt anger målet och till vilket resultat man anser att folkomröstningen bör komma, tar man inte hänsyn till vad parterna anser. Då har man sagt till dem att så här tycker vi utanförstående att man skall göra. Detta har med politisk taktik att göra. Det är mycket oklokt. Om vi frångår vårt erkännande av Etiopiens integritet, tror jag att vi blåser bort alla möjligheter för Sverige att agera så aktivt som vi i dag kan göra. I dag efterfrågas

våra tjänster. Chansen att verka för fred på det sätt som vi vill göra skulle då vara borta. Det tycker jag vore mycket oklokt.

Anf. 30 INGER KOCH (m):

Herr talman! Jag kan inte riktigt dela utrikesministerns tolkning av vad riksdagen har skrivit. Jag tycker att det är mycket klart uttalat vad riksdagen anser när man säger att av det ovan anförda följer att en internationellt övervakad folkomröstning om Eritreas framtida status är ett logiskt led i konfliktlösningen. Jag kan inte se att man kan tolka det på olika sätt, och jag hävdar fortfarande att den meningen skulle ha kunnat lyftas fram i memorandumet.

Herr utrikesminister, jag skulle mycket gärna vilja ha svar på min fråga om en särskild rapportör för de mänskliga rättigheterna.

Anf. 31 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Sten Andersson medger i princip öppet att den utrikespolitik som UD för inte hänger ihop med det uttalande som utrikesutskottet har anfört och som riksdagen har ställt sig bakom. Möjligtvis skulle man kunna få ihop det genom att bl.a. peka på dubbeltydigheter. Jag vill påstå att den exercis som Sten Andersson ägnar sig åt är en ren manipulation av riksdagens beslut. Det står nämligen inte så i riksdagsbeslutet.

Vi säger klart ut att vi är för det eritreanska folkets rätt till självbestämmande. Vi säger också att en internationellt övervakad folkomröstning om Eritreas framtida status är ett logiskt led vid konfliktlösning. Vi tar ställning för folkomröstning och för självbestämmande för eritreanerna. Detta kan man faktiskt inte få till motsatsen.

Jag tycker att det skulle vara intressant att få höra Stig Alemyrs reaktion på hur utrikesdepartementet tolkar det utlåtande som ett enigt utskott har skrivit under.

Anf. 32 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag anser självfallet inte att vi skall diktera utgången av en sådan folkomröstning. Jag anser dock att Sverige klart och tydligt skall säga att man ställer upp i arbetet för att få till stånd en folkomröstning. Jag inser att det arbetet kan bli både svårt och krångligt i det läge som konflikten befinner sig i.

Vi måste sedan vara beredda att ställa upp och arbeta för att resultatet av folkomröstningen blir genomförbart. Jag tror inte heller att det är ett lätt arbete. Det kräver säkert många överväganden om vilka vägar vi skall använda i båda dessa punkter. Jag tror att det är av vikt att vi är tydliga och klara när vi redovisar vår inställning – att det eritreanska folket har rätt att självt bestämma sin framtid.

Anf. 33 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag skall ta upp dessa frågor i tur och ordning. En rapportör, dvs. en amälan till FNs kommission för mänskliga rättigheter, diskuteras. Möjligheten till framgång bedöms som mycket liten. Det finns många liknande situationer på jorden där Sverige är mer aktiv än andra länder. Det skall Sverige vara. Även en sådan fråga måste komma in i det stora samman-

hanget. Vi är i första hand inriktade på det som folket där nere har störst nytta av, nämligen att åstadkomma fred.

Jag tycker att det är i utskottets betänkande som motiveringarna inte riktigt hänger ihop. Vi arbetar redan med folkomröstningsinstitutet som ett instrument som kan användas för att lösa konflikter. Därmed har jag svarat på Eva Johanssons fråga.

Anf. 34 INGER KOCH (m):

Herr talman! Jag skulle vilja kommentera det Sten Andersson tog upp allra sist, nämligen frågan om mänskliga rättigheter. Oavsett möjligheten till framgång anser jag att frågan om granskning av mänskliga rättigheter i Etiopien måste komma upp till diskussion. Sverige måste ta upp frågan i MR-kommissionen när den börjar sin session i januari. Det har riksdagen beslutat.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på frågorna 1990/91:309, 312, 314, 322 och 325 om moms på sjuktransporter med taxi

Anf. 35 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Lennart Brunander har frågat vilka åtgärder jag ämnar föreslå för att komma till rätta med skatteomläggningens negativa effekter för den som ofta är sjuk och har lång väg till sjukhus. Karin Israelsson har frågat om jag är beredd att ändra reglerna så att sjuktransporter med taxi inte momsbeläggs. Kristina Svensson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att kompensera sjuka människor i glesbygd för den nya momsen på sjukresor med taxi. Elving Andersson har frågat om jag är beredd att omedelbart vidta åtgärder så att inte sjukresor med taxi drabbas av kostnadsökningar till följd av skatteomläggningen. Gullan Lindblad har frågat mig vilka åtgärder jag har vidtagit för att patienterna skall slippa de höga sjukresekostnaderna till följd av skatteomläggningen. Eftersom samtliga frågor gäller konsekvenserna av att mervärdeskatt från årsskiftet har införts på persontransporter med taxi besvarar jag frågorna i ett sammanhang.

I samband med att taxinäringen avreglerades den 1 juli 1990 avskaffades bl.a. rikstaxan. För att förhindra att oskäligt höga taxor skulle börja tillämpas för dessa transporter infördes för sjukresor med taxi ett högsta tak för beräkningen av sjukreseersättningen från socialförsäkringen. Tyvärr har detta ersättningstak kommit att utnyttjas av många taxiföretag som en ny rikstaxa för sjukresor. Vid årsskiftet höjde taxiföretagen dessutom sina taxor till följd av att mervärdeskatt på persontransporter infördes som ett led i omläggningen av skattesystemet. Detta har medfört att taxorna i regel kommit att överskrida ersättningstaket, vilket fått mycket allvarliga ekonomiska effekter för främst de människor som ofta måste företa långa resor till vård eller behandling.

Regeringen har därför snabbehandlat denna fråga och fattade redan förra veckan beslut om att höja den kilometerersättning som ingår i nämnda er-

sättningstak med 1 kr. till 7 kr., dvs. med ca 17 %. Denna ändring skall gälla för sjukresor med taxi som företagits efter årsskiftet.

Avslutningsvis vill jag framhålla att regeringen förutsätter att denna höjning av ersättningstaket tillsammans med de betydande taxehöjningar som taxiföretagen företagit efter avregleringen verkligen resulterar i att de sjukas kostnader för sjukresor med taxi kommer att begränsas till gällande karensbelopp på 30 kr. per resa.

Då Kristina Svensson, som framställt fråga 314, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Sigrid Bolkéus i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 36 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret. Jag tackar socialministern också för att regeringen har ändrat åsikt och nu gjort förändringar så att reglerna i varje fall på ett bättre sätt skall kompensera dem som behöver göra sjukresor.

När det stod klart för människor hur det här skulle komma att fungera och när man ringt till försäkringskassan och tagit reda på hur det skulle bli gick telefonerna varma hos oss som skall företräda människorna. De talade om att det här är alldeles fruktansvärt. Tidningarna tog också upp det. Jag har här en rubrik ur Aftonbladet, där det står: Skattereformen driver oss sjuka i graven. Människor som är beroende av att åka till doktorn eller till sjukhuset, framför allt dialyspatienter, hamnade i en helt ohållbar situation.

Nu säger socialministern att regeringen har snabbehandlat den här frågan. Jag kan inte riktigt hålla med om det. Jag tycker att den behandlingen borde ha skett före ikraftträdandet. Det var ju ingen överraskning att sjukresorna skulle bli dyrare.

Socialministern säger i svaret att taxiföretagen har höjt priserna undan för undan sedan avregleringen. Men jag förutsätter att den förhandling som då skedde byggde på en bedömning av vilka kostnader de hade. Att de sedan skulle höja taxorna igen när momsen lades på resandet kan ju inte heller ha varit någon överraskning. Regeringen borde alltså ha agerat tidigare, så att de här misshälligheterna inte hade behövt uppstå.

I dag, när det har gjorts någonting, är det många som säger att den förbättringen inte räcker till. Min slutliga fråga till socialministern är då: Är det patienterna eller är det taxiföretagen som skall betala mellanskillnaden, den del som inte tillgodoses med uppräkning av beloppen?

Anf. 37 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på frågan, som ju ställdes i skenet av att många sjuka blev ytterligare oroade av att utöver deras kostnader för sjukvård också deras kostnader för resor skulle höjas. Man såg ingen möjlighet att klara det rent ekonomiskt.

Jag bor i ett län med långa avstånd. En normal sjukresa till Umeå sjukhus skulle för enskilda patienter i länet kosta åtskilliga hundratal kronor. I de flesta fall är det äldre människor som reser.

Tidningen gav tips på hur man skulle komma ifrån det. En dialyspatient

från Östersund skulle klara sig om hon åkte med flyg. Det är ett betydligt dyrare transportmedel. Det kan inte vara meningen att man skall behöva välja det.

Det måste alltså hända någonting för att människor skall slippa den förtvivlan som man har upplevt. Regeringens beslut att höja ersättningen med 1 kr. täcker en del av den ökade kostad som mervärdeskatten på resandet innebär men inte hela, enligt vad jag kan förstå. Det innebär att det fortfarande finns en stor oro att man som patient kan få betala de ökade momskostnaderna, trots att man enligt hälso- och sjukvårdslagen har rätt att få sjukvård på lika villkor oavsett var man bor i landet och trots att det redan i dag finns ett karensbelopp på 30 kr.

Man sade i förhandsinformationen att skattereformen var så finurligt uträknad att man skulle avskaffa byråkrati och rundgång i skattesystemet och att man skulle slippa ge bidrag. Man kan fråga sig om man inte nu har infört en rundgång som är mycket mer besvärande än den som fanns tidigare, eftersom den moms som taxiägaren skall ta ut sedan skall betalas tillbaka. Vore det inte då billigare för samhället att helt ta bort momsen på sjuktransporter av sittande?

Anf. 38 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Kristina Svensson, som ställt frågan, har fått förhinder att närvara i kammaren. I hennes ställe tackar jag för ett bra svar och en snabb behandling av problemet. Men jag har en liten fundering att framföra till socialministern: Vad är SPKs reaktion på regeringens beslut?

Anf. 39 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Även jag vill tacka socialministern för svaret. Att vi är så många som har ställt frågor om samma sak visar ju att det har varit en mycket kraftig reaktion ute i landet och att många människor har känt stor oro för det här.

Det stod klart ganska tidigt att de här effekterna skulle uppstå. Vid olika tillfällen påtalades de. Bl.a. uppvaktades socialdepartementet redan den 19 december om de här problemen, men då var man på departementet helt kallsinnig, och även på riksförsäkringsverket, och vägrade inse problemen. Men efter hand som folkstormen över landet växte insåg regeringen att man var tvungen att vidta några åtgärder. Man fattade då i förra veckan ett beslut som jag tycker är bra i och för sig – det är i alla fall ett steg i rätt riktning.

Men man borde naturligtvis, så fort man blev upplyst om problemet eller fick det påpekat för sig, ha reagerat, så att många människor hade sluppit att känna denna djupa oro för att de inte skulle få råd att åka taxi till olika former av livsuppehållande vård. Taxi är det enda färdmedlet för många.

Det hävdas nu, bl.a. från taxinäringen men också från annat håll, att den justering man har gjort inte är tillräcklig. Jag har inte tillräckliga kunskaper för att göra någon bedömning av det. Men jag tycker att det viktiga är att utgå från patientens synpunkter och konstatera att det inte skall kosta mer än 30 kr. för en sjukresa med taxi. Jag vill därför fråga socialministern om hon är beredd att leva upp till det. Är socialministern beredd att inte bara förutsätta att det skall bli så utan se till att det inte kommer att kosta mer än

30 kr. för sjukresa med taxi efter årsskiftet? Om det visar sig att den höjning som man har gjort inte är tillräcklig, är socialministern då beredd att se till att det görs ytterligare justeringar?

Anf. 40 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det finns ingen anledning, tycker jag, att kommentera det som har sagts om hur snabbt vi har reagerat. Nu har regeringen fattat ett beslut som jag tycker är riktigt. Den fråga som flera av ledamöterna har tagit upp är: Räcker då detta?

SPK har gjort bedömningen att den höjning som behövde göras låg mellan 12 och 17 %. I genomsnitt, beroende på investeringar och nyinvesteringar, skulle man kunna sträcka sig upp till 20 %. Den höjning som har gjorts är 25 %. Med den höjning som nu görs får man en höjning på 17 %.

För att undvika att man fick ett nytt golv togs rikstaxan bort vid avregleringen den 1 juli. Som jag sade i mitt inledande svar har det tyvärr visat sig att detta tak egentligen blev ett golv. Jag har haft olika kontakter. Taxiförbundet har, som redovisats, uppvaktat. Det stämmer inte alls att departementet var kallsinnigt, men vi gjorde bedömningen att vi måste avvakta effekterna av både de tidigare höjningarna och de höjningar som beräknades komma innan vi kunde gå in och agera. Vi har också haft kontakter med de fria taxirörelserna. Vår uppfattning är att detta är en höjning som är tillräcklig. Dessutom kommer riksförsäkringsverket att gå in och uppmana försäkringskassorna att bevaka så att man inte gör ytterligare, enligt min mening oskäliga, höjningar.

Anf. 41 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Om man är snabb eller inte att reagera kan man naturligtvis alltid diskutera. På sätt och vis är det ju ointressant i dag hur det är med det. Men sådana saker som man vet kommer att inträffa borde man se till att ha reglerat innan någonting skall träda i kraft.

Jag har samma informationer som Elving Andersson redovisade: De som tog kontakt med socialdepartementet fick beskedet att man följde frågan. Rimligtvis visste man då vad som skulle hända och borde ha fattat beslutet då och inte ha väntat tills frågan blivit officiell. När vi tog upp den på ett officiellt sätt tvingades regeringen till reträtt och ändrade sig. I och för sig är jag tacksam för det.

Socialministern talar om att man har höjt med 25 %. Vad är det man har höjt med 25 %? Vad taxi krävde som höjning var väl 19–20 %. Vad man kom överens om så småningom var en lägre andel. Vad som nu sker när man räknar upp den är att man höjer en del av taxan med 17 %, som det står i svaret. Jag har indikationer – de är från Norrland – på att en som före det beslutet hade en merkostnad på 17 000 om året efter beslutet får en merkostnad på 7 000. Är det fel enligt socialministern? Om det skulle vara så att man får sådana merkostnader, är socialministern då beredd att göra någonting som ytterligare kompenserar det?

Anf. 42 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det är naturligtvis intressant att följa hur man från departementets sida förhandlar med olika intressenter i den här frågan. Tydligen

räknar man litet olika när det gäller vilka avgifter kostnaderna egentligen skall täcka. Det tyder på att näringen å ena sidan och departementet och riksförsäkringsverket å andra sidan inte är överens. Risken är fortfarande uppenbar att det blir patienterna som får sitta emellan.

Är det så att det visar sig i det uppföljningsarbete som man har rekommenderat att det tas ut för höga ersättningar eller att patienterna får stå för kostnader som överskrider 30 kr. – vilka åtgärder tänker socialdepartementet då vidta? Jag vidhåller nog att momshöjningen är rätt obekväm i just det här fallet.

Anf. 43 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag skulle vilja ha ett uttalande rakt på sak av socialministern om att kostnaderna för de sjuka och deras resor inte skall öka på grund av skatteomläggningen. Det tycker jag skall vara utgångspunkten: Det skall kosta 30 kr., precis som det gjorde före skatteomläggningen. Sedan får det vara upp till regeringen, riksförsäkringsverket, SPK eller vad det nu är för myndigheter eller organ det gäller klara ut hur ersättningarna skall se ut och hur mycket taxi skall behöva justera sina ersättningar. Men det viktiga måste vara att sätta patienten, den sjuke, i centrum. Jag skulle gärna vilja ha ett klart uttalande från socialministern här i dag, att kostnaderna för sjukresor inte skall öka för de sjuka på grund av skatteomläggningen.

Anf. 44 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det faktum att vi har satt ett karensbelopp till 30 kr. innebär att vi gör bedömningen att man inte skall betala mer än 30 kr.

Sedan vill jag gå tillbaka till avregleringen av taxinäringen. De största argumenten före avregleringen av taxinäringen var att den skulle leda till ökad konkurrens, som skulle stimulera denna del av servicesektorn, så att konsumenterna skulle få större valfrihet och sänkta kostnader. Vi har nu vid omläggningen kunnat konstatera att det inte varit så. Vi har höjt taket, vi har höjt ersättningen under 1990, och vi har nu återigen från den 1 januari kompenserat, just för att patienterna, de sjuka, inte skall behöva sitta emellan. Det är min mycket bestämda uppfattning att näringen nu har ansvar för att den ökade konkurrensen och de minskade kostnaderna för konsumenterna verkligen blir en realitet. Staten, regeringen, har tagit sitt ansvar för patienterna.

Anf. 45 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Socialministern säger nu att man när man gjorde den här avregleringen lovade att man skulle sänka priserna, och nu har man sett att det inte blev så; priserna kanske i stället steg litet. Möjligtvis har regeringen lärt sig en del om avregleringens goda effekter i alla avseenden på det här sättet. Det blir kanske inte alltid som man tänker.

Sedan säger socialministern att man nu återigen har kompenserat fr.o.m. den 1 januari. Men kompenserat har man ju egentligen inte. Man har tagit en del av de kostnader som skatteomläggningen ger när man lägger på moms på resorna, men man har inte tagit dem fullt ut.

Så säger socialministern att det nu är taxirörelsens eller näringslivets sak

att se till att man inte höjer priserna mer, så att de här människorna inte blir lidande. Men det är väl ändå på det sättet att det är socialministern, socialdepartementet, riksdagen och regeringen som har ansvaret för att människor inte kommer i kläm, och då måste ju socialministern ta det ansvaret – det är inte taxinäringen som skall göra det.

Anf. 46 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag tycker också att det är snett att man från departementets sida avhänder sig det ansvar som man har i den här frågan. Man har ett ersättningstak, och det är helt klart: Man lägger på en ersättning som inte täcker de ökade kostnader som taxiföretaget har i just det här speciella fallet. Taxiföretaget vill då för att täcka kostnaderna ha ut det som skiljer från patientens sida. Detta är alltså inte tillräckligt, påstår man nu från taxiföretagens sida. Då tycker jag att det finns alla skäl i världen att titta på om man inte från departementets sida har räknat på fel underlag när man har gjort den här överenskommelsen.

Jag kan säga att jag med stort intresse kommer att följa utvecklingen, och jag är helt säker på att många med mig kommer att göra det under de närmaste veckorna, när det här träder i kraft. Jag tycker att det är orimligt att små taxiföretag i glesbygd skall stå för kostnader som samhället borde ta.

Anf. 47 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag delar på en punkt socialministerns uppfattning, och det är hennes besvikelse över priseffekterna när det gäller avregleringen av taxi. Jag hade också väntat mig att vi skulle få sänkta priser, men det är ju inte det vi diskuterar nu. Efter avregleringen av taxinäringen gjordes det en överenskommelse mellan riksförsäkringsverket och taxinäringen, osv., där man lade fast den ersättning som man skulle få för att kostnaderna inte skulle överstiga 30 kr. för en enkelresa. Kostnadsbilden i det avtalet var man överens om. Vad det handlar om nu är ju att se till att man kompenserar för den momshöjning som görs. Då måste det naturligtvis göras på samma sätt. Man kan inte bara hänvisa till att SPK har gjort vissa beräkningar. Man måste resonera med näringen och tillsammans med den ta fram ett ordentligt beräkningsunderlag och se till att det verkligen blir en kostnadstäckning för momsen, så att det här i slutändan inte drabbar de sjuka. Jag saknar fortfarande det klara uttalande som jag har efterlyst från socialministerns sida, att de som nyttjar sjukresor med taxi inte skall drabbas av någon kostnadshöjning på grund av skatteomläggningen.

Anf. 48 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! När det gäller småföretag i glesbygd kan jag tala om för Karin Israelsson att de reaktioner vi har fått från taxinäringen visar att just småföretag i glesbygd är de som har reagerat mest positivt på den höjning av sjukreseersättningen som regeringen nu har beslutat att införa.

När det gäller frågan om 30-kronan vill jag säga att vi gör bedömningen att det skall vara 30 kr. och inte någonting annat som skall gälla.

Detta handlar om en period under 1991. Vi har gjort en överenskommelse med Landstingsförbundet om att sjukresorna inom ramen för Dagmarför-

ändringarna kommer att föras över till landstingsansvar, vilket betyder att man kommer att få en helt annan situation framöver när det gäller just sjukresefrågan.

Anf. 49 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Det faktum att resorna kommer att föras över till landstinget innebär ju ingen skillnad för den enskilde. Det utgör inte något skäl för statsmakten att krypa undan. När en sådan sak förs över till landstinget bör ju reglerna vara sådana att den enskilde inte drabbas. Det är ju det som är viktigt.

Jag tolkade emellertid det senaste som socialministern sade som att det skall vara 30 kr. och inget annat.

Anf. 50 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Låt mig då ställa ytterligare en avslutande fråga till socialministern. Om taxinäringen kan leda i bevis att den höjning med 1 kr. som regeringen har fattat beslut om inte till fullo täcker momseffekterna, är regeringen då beredd att ompröva sitt beslut och höja ytterligare?

Anf. 51 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! För närvarande finns det ingenting som tyder på att det finns någon anledning att ompröva det beslut som regeringen nyligen har fattat.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1990/91:320 om missbruket av anabola steroider m.m.

Anf. 52 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig om jag tänker vidta några åtgärder för att förhindra missbruk av anabola steroider och liknande preparat.

I en promemoria (Ds 1989:60) om åtgärder mot dopning, som har tagits fram inom socialdepartementet om åtgärder mot dopning, har föreslagits olika insatser mot dopning, bl.a. en fortsatt upplysningsverksamhet till idrottsutövare och allmänhet, test och analysverksamhet. I promemorian presenteras också ett lagförslag om vissa medel med hormoniell inverkan. Lagförslaget innebär att förvärv, innehav och överlåtelse av i lagen angivna preparat bara blir tillåtna för medicinskt eller vetenskapligt ändamål.

Promemorian har remissbehandlats, och beredning av frågan pågår inom regeringskansliet.

En översyn skall också ske av kontrollen av narkotiska läkemedel i samband med beredningen av en ny läkemedelslagstiftning.

Anf. 53 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få tacka socialministern så mycket för svaret. Att jag har tagit upp den här frågan beror på att det är många som har slagit larm. Senast strax före jul var det en debatt i massmedia om de här frågorna.

Såvitt jag förstår är problemet inte längre så stort inom idrotten. Inom idrottsrörelsen har man kommit ganska långt med de här frågorna, fått dem under kontroll och informerat och propagerat på olika sätt. Inom idrottsrörelsen anser man alltså att man har läget under kontroll. Det stora problemet nu, såvitt jag förstår, ligger utanför idrottens ramar. Det handlar om workout och workin och allt vad det heter, som innebär att människor försöker se till att de får en snyggare kropp och bättre kondition. Det finns alltså en mycket stor svart marknad där denna typ av preparat förekommer och där det förekommer ett utbrett missbruk som det inte finns någon kontroll över i dag. Det har också visat sig att människoliv har gått till spillo. Såvitt jag förstår finns det en stark opinion från yrkesutövare i dessa kretsar för att det skall läggas fram ett lagförslag. Socialministern svarar att tankegångar i den riktningen är på gång. Jag undrar naturligtvis varför något sådant lagförslag inte har lagts fram och när detta lagförslag kommer att läggas fram. Frågan bereds inom regeringskansliet. Jag vill veta vad den beredningen innebär konkret och när vi kan vänta oss ett lagförslag.

Anf. 54 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som Gudrun Schyman säger, att den bedömning som nu allmänt görs när det gäller användandet av bl.a. sådana hormonpreparat har man en mycket god kontroll över inom idrottsvärlden, medan spridningen är om inte okontrollerad så i alla fall så litet kontrollerad att man kan tro att den är det. Att jag säger det beror på att man faktiskt inte riktigt vet hur det är. Det handlar ju om möten mellan olika människor, och det handlar om kontakter mellan människor som man inte kan se. Och det som eventuellt förekommer på olika typer av träningslokaler kan vara svårare att avgöra. Att använda uttrycket utbrett missbruk kan vara rätt, men det kan lika gärna vara fel, eftersom man inte riktigt säkert vet.

Det som jag tycker är oroväckande är att det kring dessa träningslokaler växer fram en myt av att man så snabbt skall se ut på ett alldeles speciellt sätt. Om man då inte uppnår denna bild tillräckligt snabbt kan man riskera att bli offer för att ta genvägar till den vackrare kroppen, den bättre hälsan eller den större styrkan. Att jag säger detta hänger samman med att jag tror att detta har mycket att göra med folkhälsoaspekten i lika stor utsträckning som lagfrågorna, dvs. förbudsfrågorna. Det handlar om att både föra samtal med unga människor om att de kanske inte måste se ut på ett speciellt sätt, och att tala om att det de eventuellt tänker sig att använda faktiskt är riktigt farligt.

Så till frågan om tidsaspekten. Det finns alltså i departementet nu ett förslag som är i det skicket att det börjar närma sig ett lagförslag. Och jag kan inte avgöra huruvida vi kan lägga fram det under våren. Men min tanke är att samla en del av denna typ av frågor och se dem i ett samlat sammanhang, och förhoppningsvis redan under våren.

Anf. 55 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Socialministern och jag är ganska överens om problemet. Jag vet inte heller i vilken mån man skall tala om ett utbrett missbruk. Men det har i alla fall gått så långt att det finns väldigt många som har vittnat om

att det även är många unga människor som har farit mycket illa, och några har t.o.m. dött. Man vet också om att det numera rör sig om ganska stora penningbelopp som är i omlopp på den här marknaden. Och det brukar ju alltid vara svårt att få stopp på sådant. Sedan håller jag med om att det naturligtvis inte bara handlar om förbud utan även om attitydförändringar, att det unga, vackra och tjusiga, som det framställs, naturligtvis inte är det som gör livet värt att leva. Det kan vi också vara överens om.

Av den allmänna debatten och av den som uppger sig veta hur det ser ut på denna mer eller mindre svarta marknad uppfattar jag att man är i stort behov av en lag, så att man har något att hänga upp sitt arbete på. Det verkar vara ett samlat upprop om att politikerna nu måste göra något. Därför vore det bra med ett ordentligt klargörande om att ett lagförslag kommer att läggas fram.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1990/91:321 om tillgången till infusionslösningar

Anf. 56 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Barbro Westerholm har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att garantera fullgod tillgång till infusionslösningar inom Sverige.

Regeringen uppdrog i september 1987 åt överstyrelsen för civil beredskap att i samråd med socialstyrelsen förhandla med KabiVitrum AB (numera Kabi-Pharmacia AB) om inhemsk produktion av infusionslösningar. Förhandlingarna är ännu inte avslutade.

Regeringen kommer att i nästa månad lägga fram en särskild proposition om totalförsvaret. Jag avser att i detta sammanhang ta upp frågan om att säkra tillgången till infusionslösningar i Sverige.

Anf. 57 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag får tacka socialministern för svaret. Detta är en fråga som jag mötte först i höstas. Jag visste då inte om vilken aktualitet den skulle ha i dag när vi skall debattera denna.

En nedläggning av ett av våra produktionsställen i en tid då vi kan riskera ett ökat behov av infusionslösningar är allvarlig. Kabi-Pharmacia klarar inte lönsamheten i Matfors, där en av reserverna för tillverkning av infusionslösningar finns, utan vill förlägga denna tillverkning utanför landets gränser. Men vi måste ha ett produktionsställe inom landets gränser. Omplanering och uppbyggnad på olika håll kan vara dyrt. Det är också fråga om kompetens. Därför tycker jag att det är viktigt att man verkligen försöker värna om den resurs som man redan har. Till detta kommer ju att man kan tillverka lösningar i plastförpackningar. I Hornsberg kan man tillverka lösningar i glas, men det är tungt, skört och besvärligt att hantera. Hornsbergstillverkningen är ju också förlagd till ett mycket sårbart ställe.

Jag är glad över svaret att detta kommer att tas upp i propositionen om totalförsvaret, och jag förutsätter att regeringen i den propositionen kom-

mer att säkra tillgången till infusionslösningar och att produktionen kommer att ske inom Sveriges gränser.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på frågorna 1990/91:324, 327 och 333 om tobaksrökning

Anf. 58 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Elisabeth Fleetwood har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att på effektivaste möjliga sätt informera unga kvinnor om de allvarliga hälsorisker som rökning innebär.

Barbro Westerholm har frågat mig varför det inte kommer någon tobaksproposition våren 1991, och Karin Israelsson har frågat om anledningen till att något förslag rörande tobaksbruket inte kommer att lämnas under detta riksmöte.

Då frågorna rör samma ämne besvaras de i ett sammanhang.

Elisabeth Fleetwood anger att 60 % av kvinnor mellan 18 och 29 år uppges vara rökare. Denna höga siffra kan stämma för vissa mindre grupper, men inte för genomsnittet. Enligt SCBs data för 1989 var 26,2 % av kvinnorna i åldern 16–24 år dagligrökare. Det finns emellertid studier som visar att andelen rökare bland t.ex. unga ensamstående mödrar med låg utbildning är så hög som 60 %. Även om den angivna siffran bör modifieras eller specificeras delar jag Elisabeth Fleetwoods oro för den stora andelen rökare bland unga kvinnor och delar också uppfattningen att åtgärder bör vidtas för att minska denna andel.

De studier som visar att rökning är vanligast förekommande bland lågutbildade, är sannolikt ett uttryck för att deras livsvillkor ofta är pressande. Detta gäller inte minst unga kvinnor och kräver åtgärder av olika slag. Regeringen arbetar också i många sammanhang med att förbättra villkoren t.ex. på arbetsmarknaden för att dessa kvinnor skall få del av en god barnomsorg, osv.

Regeringen har också sedan remissbehandlingen av tobaksutredningens betänkande SOU 1990:29 slutförts påbörjat arbetet med en proposition med syfte att förelägga riksdagen förslag till en särskild tobakslag. I anslutning härtill kommer att behandlas även andra åtgärder än lagstiftning för att minska tobaksbruket både allmänt och bland särskilt utsatta grupper. En viktig sådan åtgärd är information. Jag vill understryka att jag finner ett av de mest angelägna målen i folkhälsoarbetet vara att ungdomar inte börjar röka.

Tidpunkten för framläggandet av propositionen är inte helt klar. På propositionsförteckningen tas endast upp propositioner som med säkerhet bedöms kunna presenteras aktuell period. Som jag nyss nämnde har propositionsarbetet inletts. Då det dels är fråga om ett omfattande departementsarbete, dels krävs tid för lagrådsbehandling, har det bedömts osäkert om proposition hinner föreläggas riksdagen före sommaren. Lagrådsremiss beräknas emellertid kunna överlämnas under våren.

Anf. 59 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. Jag är ganska övertygad om att vi har samma målsättning i detta sammanhang, nämligen att försöka minska antalet rökare i vår befolkning. Den här gången har vi koncentrerat oss framför allt på de unga människorna. Det är för mig ganska klart att om vi skall kunna komma någon vart så är det just de som ännu inte har börjat röka som vi måste starta med. Det är dessa människor som vi kanske kan övertyga att inte bli rökare, dvs. att använda en drog – jag vill faktiskt kalla tobak av alla sorter för droger – som gör att man blir beroende och får väldigt svårt att avstå. En fördel med tobak jämfört med andra droger är väl att om man lyckas sluta med tobaksrökningen minskas riskerna ganska snabbt. Tio år efter det att man har slutat röka kan man säga att man antagligen befinner sig utanför riskzonen.

Min fråga till socialministern gäller särskilt de unga kvinnorna. Det är ju de unga och lågutbildade kvinnorna som röker mest. Enligt uppgifter som jag har gäller detta ofta också kvinnor inom vården. Jag tycker därför att detta ansvar åvilar socialministern ännu tyngre just på grund av hennes intresse för sociala frågor.

Jag saknade verkligen – det gjorde vi alla – denna proposition i propositionsförteckningen. Jag kan inte finna att det inte skulle ha varit möjligt att påskynda detta arbete. För varje dag som går och som vi inte fattar några beslut och inte kan genomdriva vad vi önskar är det ännu fler som fastnar i beroendet och ännu fler som i framtiden riskerar tobaksrelaterade sjukdomar, både när det gäller hjärt- och kärlsjukdomar och när det gäller cancersjukdomar.

Min taletid är slut. Jag återkommer om en liten stund.

Anf. 60 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Vid första påseendet kan man tycka att frågan när en proposition kommer eller varför den inte kommer är en struntfråga något dygn innan vi riskerar ett storkrig. Bakom ligger ändå en väldigt stor folkhälsofråga. I världen dör faktiskt 3 miljoner människor om året i rökrelaterade sjukdomar. Det är tre gånger så många människor som det i dag står vid Persiska viken. I Sverige rör det sig om 8 000–13 000 för tidiga dödsfall om året. Det är därför som vi framhärdar i vårt understrykande av att ingen möda får lämnas spard för att få fram en proposition med de förslag som vi väntar på för att man skall kunna motarbeta tobaksbruket. Mycket görs redan, det är vi alla medvetna om, men mer kan göras.

I debatt i höstas räknade socialministern med att en proposition skulle kunna komma till våren. Jag pressade på och tog det som ett bindande löfte. Jag blev inte emotsagd på den punkten. Den som tiger brukar som bekant instämma. Det var därför som det var med besvikelse som jag läste budgetpropositionen. Där står ingenting om någon proposition i detta ämne.

Vid en presskonferens förra veckan påstod någon att dröjsmålet berodde på brist på kompetent folk i departementet som skulle kunna skriva denna proposion. Jag vill gärna ha en kommentar, för rykten tycker jag rysligt illa om. Här är en plats att bemöta dem på. Det finns andra som säger att dröjsmålet kan bero på brist på mod inför ett val och att tobaksindustrin trycker

på. Jag vill gärna ha socialministerns kommentarer kring dessa rykten så att vi kan få stopp på dem.

Anf. 61 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret på min fråga. Det finns i varje fall hopp – det framgår av de sista raderna i det skrivna svaret – att det kommer att lämnas en lagrådsremiss under våren. Jag hoppas att den blir färdig i så god tid att det blir möjligt att behandla den.

Vi som ställt den här frågan har tidigare motionerat om att begränsa tobaksbruket. Vår inställning är att det är ovärdigt ett land som vårt att inte vidta kraftfulla åtgärder för att minska det lidande som det innebär för många att få skador på grund av tobaksbruk. Ingen skall vara oberörd i dag och inte ha kännedom om vilka risker det innebär när man röker.

Det har visat sig att det inte bara är rökaren som far illa, utan även passiv rökning i mycket stor utsträckning orsakar för tidiga dödsfall. Det gör att man känner än större oro. Det borde också av ekonomiska skäl finnas anledning för regeringen att snabbt vidta åtgärder. Det innebär en väldigt hög belastning på vår sjukvård. Vi vet redan i dag att vi har stora svårigheter att klara av den sjukvård som bör bedrivas. Då är det väldigt viktigt att kunna korta köerna genom att förebygga sjukdomar, som man kan göra när det gäller tobaksbruk.

Det finns många åtgärder som skulle ha kunnat vidtas utan att ha hela paketet färdigt. Vi har prisinstrumentet. En skattehöjning hade också varit möjlig att genomföra. Vi vet att när priset höjs minskar också konsumtionen på tobak. Det finns även andra åtgärder som kan vidtas utan att propositionen behöver vara färdig. Det finns ingenting aviserat i budgetpropositionen, det är väldigt magert skrivet från socialdepartementets sida i det här avseendet.

Anf. 62 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! De ledamöter som har ställt frågor inom området tobaksbruk, också jag själv, är överens om det allra mesta i dessa frågor. Får jag bara ge en liten principiell aspekt på detta med relationerna mellan information, förbud och förutsättningar för människor. Det gäller framför allt de yngsta kvinnorna. Elisabeth Fleetwood var inne på den oroväckande informationen om att det är de unga kvinnorna inom vården som röker mest. Arbetslivets villkor inom industri och vårdområdet, signalsystemet i arbetslivet, är sådant att man får möjlighet till en liten stunds rekreation eller paus genom att ta en cigarett. Då spelar förhållandena i arbetslivet en helt avgörande roll för förutsättningarna för unga kvinnor att sluta röka, dvs. att det kanske hade varit mera naturligt med en fruktpaus än en rökpaus. Men det är tyvärr inte så.

Det arbete som pågår inom arbetsmarknads- och socialdepartementen kopplat till arbetsmiljöfrågorna har en avgörande betydelse, dvs. inflytande över arbetslivet, möjligheter att påverka sin egen situation. Detta är en principiell utgångspunkt. Jag tycker att man kan ha denna principiella ställning som grund när man diskuterar frågor som rör tobaksbruket eller livsvillkor över huvud taget.

Sedan till frågan om propositionen. Jag kommer för ögonblicket inte ihåg den exakta formuleringen, men jag tror att det i diskussionen med Barbro Westerholm tidigare i höstas handlade om att jag skulle återkomma till riksdagen. Det är min avsikt att återkomma till riksdagen i denna fråga. Det har också varit min ambition att komma med en proposition. När vi nu gjort bedömningen av tidsfrågan visade det sig att en lagrådsremiss kan komma under våren.

Anf. 63 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Det här med fruktpaus och rökpaus är riktigt, socialministern. Men det gör inte ansvaret för vårdgivaren, staten och landstingen, mindre, utan tvärtom. Det är just inom vården som vi finner de flesta rökarna bland unga kvinnor.

Forskare har länge slagit larm i dessa frågor, men jag tycker inte att vi politiker i tid har uppmärksammat frågan. Länge fick forskarna tala för ganska döva öron. Nu är det inte längre så. Det kommer naturligtvis att bli en större medvetenhet i takt med att larmrapporter kommer. Men vad som är svårt här och som vi måste försöka tackla är ansvaret, integriteten för de människor som röker i dag och som vi skrämmer. Samtidigt som vi har allmänpreventionen att tänka på har vi ansvaret för eventuellt blivande rökare. Det är en svår avvägning. Vi får inte heller trampa dem på tårna som i dag känner sig helt beroende. Men det hindrar inte att vi måste ta vårt ansvar.

Anf. 64 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Det här blir ju som en turdans!

Socialministern beräknade i sitt svar i höstas att propositionen skulle komma till våren, och jag tog det som ett bindande löfte. Min kommentar till det här är att en proposition inte borde vara så omöjlig att skriva mot bakgrund av de motioner som väckts inte minst under den allmänna motionstiden. Där kan man se ungefär var enighet finns och var oenighet kan finnas, ungefär hur stora majoriteter som står bakom det ena eller andra förslaget. Jag vill bara understryka här att det är akut hög tid att vi får en proposition på riksdagens bord, därför att ju längre man dröjer, desto starkare signaler skickas ut att det här ändå inte är så viktigt. Men viktigt är det – det är vi överens som, såvitt jag förstår.

Anf. 65 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Vi är överens om att någonting måste göras. Frågan är bara hur pass hastigt allt skall genomföras eller hur lång tid man kan dra ut på det innan vi vidtar åtgärder. Det som i dag skrivs i svaret om lagrådsremiss, som beräknas kunna lämnas under våren, innebär att de motioner som väckts under den allmänna motionstiden troligtvis inte kommer att behandlas förrän en eventuell proposition läggs fram. Det innebär att något beslut om förändringar naturligtvis inte kommer att fattas under våren. Det är bara att beklaga att så blir fallet och att man inte har tagit till de särskilda resurser som kanske hade krävts för att förbereda en sådan proposition. Jag är väl medveten om att socialdepartementet har haft en väldigt tung arbetsbörda med alla de andra förslag som skall läggas fram. Men det här är en grundläggande

fråga. Det finns klara besked i de utredningar som ligger bakom och i många remissvar där vi talar om vad vi vill.

Anf. 66 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Barbro Westerholm talar om att det skulle ha sagts på en presskonferens att det saknas kompetent personal och att departementet inte avsätter tillräckligt med resurser. Jag vet inte vilken presskonferens Barbro Westerholm talar om, men det är kanske mindre väsentligt. Jag vill mycket bestämt avvisa båda dessa påståenden.

Det handlar inte om att vi saknar resurser. Det handlar om att detta faktiskt är en omfattande fråga. Det finns stor samstämmighet och stor enighet. Det är alldeles riktigt. Även om enigheten är stor, är det en så pass omfattande fråga att det krävs handlingskraft för att ta fram förslag, och jag vill när det gäller tiden hänvisa till mitt inledande svar.

Anf. 67 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Man kan konstatera, socialministern, att Sverige befinner sig på efterkälken i detta avseende. I de krav som de sex partierna har ställt i en motion för några dagar sedan och som har undertecknats av kvinnor påpekar vi just hur mycket längre flera av EG-länderna har kommit. Därför är det också mycket tillfredsställande att vi nu har en beredningsgrupp som arbetar tillsammans med EG-länderna för att vi skall kunna nyttiggöra gemensamma erfarenheter och resultat i forskningen.

Det här är, vilket vi allihop har konstaterat, viktigt. Jag skulle vilja fråga om socialministern inte anser att det är så alarmerande att vi på allt sätt måste försöka få fram propositionen innan vårriksdagen är slut.

Anf. 68 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag tror att jag i ett par av inläggen har uttryckt att det är min ambition att komma till riksdagen så snart som möjligt, men en propositionsförteckning kräver ett säkert svar. Det jag kan säga är att vi under alla omständigheter skall komma med en lagrådsremiss. Nu behöver jag åtminstone inte i denna fråga bli beskylld för att i talarstolen ha avgivit ett löfte som sedan inte kan hållas!

Anf. 69 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Det gläder mig att det åtminstone finns en målsättning i denna fråga. Det hindrar dock inte att jag är litet kritisk. Hur kan det komma sig att vi i Sverige befinner oss på efterkälken? Har man från politiskt ansvarigt håll inte vågat ta till sig de erfarenheter och resultat som forskarna har gett oss? Är det därför vi befinner oss i den situation vi är i i dag?

Jag vill också passa på att ta upp den passiva rökningens betydelse för människor på arbetsplatser, gravida kvinnors foster osv. Jag tycker att Sverige nästan skulle kunna betecknas som ett u-land på detta område. Vi är på väg att komma i kapp, och jag hoppas att vi skall komma ända fram.

Anf. 70 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag skulle egentligen inte ha tagit upp någon tid med något avslutande inlägg för min del. Men när Elisabeth Fleetwood säger att vi är

ett u-land i förhållande till EG på detta område, tycker jag faktiskt inte att det är sant.

Det kan nog vara så att det på något område eller ett antal områden finns skillnader i författningar och regler. Utan att ha studerat materialet kan jag inte räkna upp dessa. Jag vill mycket bestämt hävda att efterlevnaden och den samstämmighet som råder i Sverige tack och lov är utomordentligt stor i fråga om lagar och information, om rökfria miljöer och arbetsplatser, rökning i offentliga lokaler m.m.

Anf. 71 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag är ledsen att inte kunna instämma med socialministern i hennes senaste bedömningar. Jag anser inte att efterlevnaden är så stor som skulle kunna krävas.

Om vi tittar på hemställan i vår motion, kan vi konstatera att flera av EG-länderna på varje punkt har hunnit längre än Sverige. Jag hoppas att vi skall kunna tillgodogöra oss deras erfarenheter och också följa upp dessa.

I fråga om forskning ligger vi långt framme. Vi har en allmänpreventiv forskargrupp som arbetar mycket bra, men det är vi politiker som ännu inte har tagit vårt ansvar. Jag förstår att det är svårt. Det är ofta impopulärt att arbeta med dessa frågor. Just därför är det desto viktigare att man vågar ta ansvar även i sådana frågor, frågor som känns impopulära och svåra även för oss som arbetar med dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl 16.14 på förslag av talmannen att ajournera frågestunden till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

9 § Svar på fråga 1990/91:311 om visst kommunalt beslut om förlängd föräldraförsäkring

Anf. 72 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag vill vidta med anledning av Malmö kommunfullmäktiges beslut att förlänga föräldraförsäkringen med tre månader.

För det första vill jag erinra om att lagligheten av ett kommunalt beslut endast kan avgöras av domstolarna i samband med prövningen av ett överklagande. Det föreligger heller inte någon framställning från kommunen

som kräver regeringens ställningstagande. Det finns därför ingen anledning för mig att nu gå in på frågan om beslutet strider mot kommunal lagstiftning.

För det andra vill jag upprepa vad jag för någon månad sedan svarade Margit Gennser på en interpellation som också rörde Malmö kommuns ekonomi. Jag sade då att jag utgår ifrån att kommunen är kapabel att fatta de beslut som är förenliga med en god ekonomisk utveckling. Jag vidhåller denna uppfattning och avstår därför från att kommentera detta enskilda kommunala beslut.

Jag avser alltså för dagen inte att vidta några specifika åtgärder med anledning av Malmö kommuns beslut att i budgeten för 1991 avsätta 30 milj.kr. avseende förlängd föräldraförsäkring.

Anf. 73 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Malmö kommun beslutade i december att förlänga föräldraförsäkringen med tre månader. Socialdemokraterna har i riksdagen givit ett motsvarande löfte, som man senare dock fått ta tillbaka därför att man inte hade råd att uppfylla det. Riksdagen har senare beslutat att Malmö kommun för att kunna sanera sin ekonomi skall erhålla 600 milj.kr. i lån på förmånliga villkor. En kommun som har en så dålig ekonomi att staten måste rycka in skall alltså utan att finansministern påtalar det kunna genomföra en reform som regeringspartiet först har utlovat, men sedan inte har haft råd att genomföra.

Statsrådet säger att han förutsätter att kommunen är kapabel att klara sin ekonomi. Låt mig påpeka att Malmö kommun år 1990 hade ett underskott om 400 milj.kr. Det finns ingenting som pekar på att samma socialdemokrater 1991 skulle klara verksamheten utan ett motsvarande underskott.

Vad menar statsrådet med sitt krav i lånevillkoren att lånet skulle ges under förutsättning att kommunen skulle vidtaga åtgärder för att på tre års sikt komma i balans? Jag tror, herr talman och herr finansminister, att det finns många s-märkta kommunalråd runt om i Sverige som har problemet att de inte kan höja skatten utan bara taxorna, precis så mycket som behövs. De finner nu att en kommun med en sällsynt dålig ekonomi beviljats ett statligt lån och att samma kommun anser sig kunna besluta om en reform som nationen som helhet inte kan klara.

Att finansministern inte reagerar mot detta är förvånansvärt. Låt mig hänvisa till partikongressen, där statsrådet sade att nya reformer bara blir som ringar på vattnet, om man inte kan klara de underliggande ekonomiska problemen, och det har man inte gjort.

Anf. 74 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö tar upp två frågor: dels lånet till Malmö kommun, dels förlängningen av föräldraförsäkringen. När det gäller förlängningen av föräldraförsäkringen är sakläget det som jag har redovisat i mitt svar, dvs. att det inte finns något underlag för regeringen och för mig att i detta skede ta ställning till den frågan.

Vad beträffar kommunens ekonomi finns en fastlagd plan för vilka material som kommunen skall redovisa. Detta har kommit in till finansdepartementet, och vi kommer att gå igenom det under den närmaste tiden och ta

ställning i den ordning som är angiven. Jag har inte någon anledning att nu redovisa någon bedömning av detta material, innan jag har fått det föredraget och haft möjlighet att ta ställning till det.

Anf. 75 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det är faktiskt förvånansvärt att statsrådet har lämnat ut pengar till Malmö kommun för att den skall kunna sanera sin dåliga ekonomi och att kommunen sedan beslutar om en reform som nationen som helhet inte har resurser att genomföra, trots att statsrådet tidigare har utlovat en sådan. Vad beträffar det lån som vi talar om skall det varje år under de tre första åren omprövas huruvida det skall vara räntefritt.

Om vi skulle få olyckan av en fortsatt s-regering i landet men en borgerlig majoritet i Malmö, är jag säker på att även en bättre budget än den som vi i dag ser skulle belastas med ränta på lånet fr.o.m. år två enligt dekret från finansministern.

Anf. 76 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Vi skall försöka att uppfylla Sten Anderssons i Malmö förväntningar att det blir en fortsatt socialdemokratisk regering även efter valet. Jag hoppas att det skall gå bra även i Malmö, så att vi får en fortsatt majoritet där.

När det gäller bedömningen av kommunens ekonomi ber jag att få återkomma, när vi har gått igenom alla de fakta som vi nu har fått in och har penetrerat dem ordentligt. Detta är inte rätt tid och plats att ta ställning i den frågan.

Anf. 77 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag talade faktiskt om olyckan av att få en fortsatt s-regim i Sverige. Jag kan inte underlåta att än en gång poängtera att statsrådet använder svenska folkets skattepengar till att hjälpa Malmö kommun för att den skall kunna sanera sin ekonomi och sedan tydligen accepterar att kommunen genomför reformer som nationen som helhet inte har råd med. Då kan man fråga sig: Var det verkligen nödvändigt att ge detta stora lån den gången när det var aktuellt? Man visste nämligen om att kommunen tänkte genomföra denna reform.

Anf. 78 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö begär att jag nu skall göra uttalanden i ett ärende, som jag ännu inte har fått föredraget och som är mycket viktigt för mig. Jag tycker att jag i stället borde få beröm av Sten Andersson för att vi arbetar seriöst med den viktiga fråga som Malmö kommuns ekonomi är. Han borde inte kritisera mig för att jag inte uttalar mig innan jag ordentligt har penetrerat alla fakta. Jag vill visa den respekten för riksdagen att jag kommer till den när jag har ett ordentligt underlag för ett uttalande. Jag vill inte göra på det sätt som Sten Andersson begär.

Anf. 79 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Malmö kommuns planer har faktiskt varit kända sedan lång tid tillbaka. Jag vill minnas att statsrådet för inte länge sedan reagerade

ganska surt när han fick besked om dem. Han vet nu – och även det har varit känt länge – att Malmö kommun har ett stort underskott, men han reagerar inte mot att kommunen genomför en reform, som han själv inte har resurser att genomföra för riket som helhet.

Anf. 80 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Som en sista replik vill jag bara markera att jag reagerar mot att Sten Andersson i Malmö inte visar respekt för den ordning som man skall iaktta när det gäller att bedöma ärenden och fatta beslut. Jag förbehåller mig rätten att få hantera detta ärende på det seriösa sätt som jag har tänkt behandla det på. Jag tänker redovisa det när vi har kommit så långt, men detta är fel tid och plats att göra det.

Anf. 81 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det må vara statsrådets rätt att ha uppfattningar om tiden och platsen, men jag tror nog att de flesta anser att det här är något som inte stämmer. Om man skall hjälpa ett land, en kommun eller en enskild person att sanera sin ekonomi, måste man väl reagera när vederbörande skaffar sig nya utgifter, som ingen annan anser sig ha råd med. Jag tycker att statsrådet skulle ha merkerat detta här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1990/91:329 om svensk krigsmaterielexport till Irak

Anf. 82 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Inger Schörling har med åberopande av information från Svenska Freds frågat mig varför vissa uppgifter om en ammunitionsleverans som kan ha gått till Irak inte omedelbart delgavs den pågående förundersökningen.

Ärendet började med att regeringen i mars 1983 beviljade utförseltillstånd för ett större parti luftvärnsammunition från Bofors till Italien.

Efter det att KMI på regeringens uppdrag i mars 1988 inlett en granskning av bl.a. Bofors licens- och samarbetsavtal med utlandet, informerade Nobel Industriers ledning i april 1988 utrikesdepartementet att en del av den till Italien levererade ammunitionen torde ha sålts vidare till länder i Mellersta Östern. Åklagarmyndigheten hade börjat undersöka dessa uppgifter våren 1987. De var också kända för medborgarkommissionen, som hade fri tillgång till alla handlingar i regeringskansliet.

KMI beordrade omedelbart en närmare utredning av Bofors relationer med det italienska företaget och den aktuella affären. Av denna framgick att drygt hälften av ammunitionspartiet fanns kvar i Italien. Regeringen vidtog därför en hel serie åtgärder för att denna ammunition skulle återköpas till Sverige och inte levereras till länder, till vilka svenska regeringen för sin del inte skulle ha meddelat utförseltillstånd. I detta arbete hade KMI löpande

kontakt med åklagarmyndigheten och informerade även konstitutionsutskottet. Ammunitionen kom tillbaka till Sverige i början av år 1990.

Regeringen har givetvis inte på något sätt undanhållit någon information om denna affär för förundersökningen utan vidtagit de åtgärder som det ankom på regeringen att vidta.

Anf. 83 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, men jag blev väl inte så mycket klokare, eftersom uppgift står mot uppgift.

Först beträffande uppgiften att medborgarkommissionen skulle ha känt till att det var fri tillgång till alla handlingar i regeringskansliet. Om jag går efter vad som har stått i Expressen och efter vad jag har hört är, om jag har förstått saken rätt, sanningen den att medborgarkommissionen aldrig fick ta del av de handlingar som gällde Irak-affären. När kommissionen avslutade sitt arbete den 14 april 1988 hade man inte fått tillgång till handlingarna. Då fanns handlingarna helt enkelt inte i KMIs arkiv, som kommissionen naturligtvis hade tillgång till. Handlingarna hade ännu inte kommit dit. Därför kan man säga att om inte handlingarna fanns går det inte heller att ta del av dem. Slutsatsen blir då att någon har gjort sig skyldig till undanhållande, eftersom handlingarna tydligen fanns.

Sedan kan man fråga sig om all ammunition kom tillbaka till Sverige i början av 1990. Känner regeringen till hur mycket av det som har levererats till Irak och Saddam Husseins armé som har stannat kvar? Tydligen skulle det röra sig om ungefär 100 000 granater. Enligt beräkningar skulle hälften av dessa redan ha levererats. Man måste fråga sig om inte regeringens trovärdighet är på upphällningen. Sten Andersson har ju vid flera tillfällen sagt att vapenexportbyken skall tvättas ordentligt och att alla papper skall läggas på bordet. Först tre år efter det att regeringen har tagit del av informationen får svenska folket och riksdagen reda på det här.

Anf. 84 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! För det första tycker jag att Inger Schörling skall läsa svaret ordentligt. Det står faktiskt att hälften av ammunitionspartiet fanns kvar i Italien, och det är det som har återkommit till Sverige. Det är bara att läsa innantill.

För det andra var det regeringen som tog initiativ till att granska alla de licens- och samarbetsavtal som de olika företagen har, i och med tillståndsplikten efter den nya lagstiftningen. Det är ju med anledning av regeringens initiativ i det här sammanhanget som vi började att sätta frågetecken också beträffande vissa andra saker, nämligen Bofors och ett större parti luftvärnsammunition till Italien. Då kunde vi komma underfund med vad som hade hänt. Men man befarade att en del av ammunitionen hade hamnat i Mellanöstern. Det är emellertid inte klart att allt som lämnade Italien hamnade i ett enda land. När det gäller detta kan vi inte bevisa någonting. Det kan handla om fler saker. Jag kan tillägga att medborgarkommissionen i sin rapport tar upp frågan om huruvida ammunitionen var avsedd för någonting annat och konstaterar att ingenting i kommissionens efterforskningar tyder på

att det hos krigsmaterielinspektionen varit känt att ammunitionen från Sverige var avsedd för vidareförsäljning.

Anf. 85 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Vad är det för mening med alla utredningar och uttalanden om att vi skall tvätta den s.k. vapenexportbyken om inte alla fakta kommer fram till dem som utreder? I bl.a. motion i år liksom tidigare år har vi tagit upp frågan om en avveckling av hela vår vapenexport. Blir inte sanningen känd för svenska folket kan det inte heller skapas någon opinion beträffande dessa affärer. En del av dem kommer till allmänhetens kännedom, medan andra inte gör det.

Anf. 86 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag tycker att behandlingen av den här frågan verkligen har visat att regeringen har initiativkraft och att regeringen följer upp för att just städa. Det är det, Inger Schörling, som jag har sysslat med på det här området sedan jag började arbeta med vapenexportfrågor. Visst har riksdagen också haft möjligheter, för vid en sammankomst i konstitutionsutskottet den 5 maj 1988 togs frågan upp.

Anf. 87 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Men hur kan det komma sig att man inte förrän efter tre år går ut och talar om precis som det är? Regeringen framför kanske några propåer till KMI och KMI skriver till regeringen. Men svenska folket och riksdagen får inte reda på att det har ägt rum vapenexport och att svenska vapen har hamnat i länder där de absolut inte bör hamna. Tre år är en mycket lång tid. Anita Gradin måste förstå att tron på regeringens vilja att tvätta vapenexportbyken undermineras, då det går så lång tid från det att fakta kommer fram till dess att allmänheten får veta någonting.

Anf. 88 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag vill än en gång framhålla att riksdagen behandlade frågan i konstitutionsutskottet den 5 maj 1988. Därför går det inte att tala om tre år. När man sysslar med de här frågorna måste man tänka på att tillräckligt mycket allvarligt har hänt, som vi har diskuterat både i konstitutionsutskottet och i kammaren. Det måste vara ordning och reda också på det här området. Men den här saken kan man inte ta fram och påstå att regeringen inte tar itu med vad den kommer underfund med. Det är just detta, herr talman, som regeringen har gjort i det här fallet.

Anf. 89 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Fel fråga – det är klart att om regeringen inte vill informera svenska folket och om vapenexporten är så svår att över huvud taget kontrollera, är alla frågor som inte anses passa fel frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1990/91:323 om baltiska vapenvägrare som befinner sig i Sverige

Anf. 90 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat mig om jag avser att verka för att de baltiska vapenvägrare som finns i Sverige får stanna här, åtminstone för att avvakta utvecklingen i Baltikum.

Att vägra värnplikt är i sig inte skäl för asyl. Såsom situationen i Baltikum är i dag bör någon avvisning av baltiska värnpliktsvägrare för närvarande inte göras. Många av de värnpliktsvägrare som befinner sig i Sverige har emellertid varit här i över ett år.

Jag avser därför att behandla de enskilda ärendena så att dessa balter får ett tillfälligt uppehållstillstånd på sex månader, om inga särskilda skäl kan tala emot i det enskilda fallet. Detta innebär också att de får möjlighet att arbeta under väntetiden.

Svaret är således ja.

Anf. 91 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lööw för svaret.

Sedan jag väckte denna fråga har dess värre mycket hänt. Vi vet hur Sovjet har våldtagit vårt broderland Litauen. Vi vet inte hur utvecklingen kommer att bli i de övriga baltiska staterna. Det är därför högst tillfredsställande att invandrarministern har behandlat ärendena på detta sätt.

Jag har också hört statssekreterare Bo Göransson i ett samtal i radion häromdagen. Han uttalade då mycket klart att det i detta fall inte handlar om att söka asyl. Det är här självklart att när våra grannar söker hjälp skall de få stanna. Den bedömningen gör man för närvarande i Danmark. Är det också invandrarministerns bedömning? Vi måste verkligen se till att de som eventuellt kommer hit från de baltiska staterna verkligen får stanna.

Anf. 92 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag tycker att regeringen har gjort klart vad som gäller för ett grannland, dvs. att man skall vara goda grannar i en katastrofsituation.

Anf. 93 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag tolkar detta som att regeringen kommer att se positivt på eventuella flyktingar som kan komma hit.

Vi har dess värre ett dåligt förflutet i denna fråga i Sverige. Baltutlämningen 1940 får naturligtvis inte upprepas. Även om vi inte var med på den

tiden, är vi på det klara med att den utlämningen inte får upprepas. Dessa människor måste få stanna och få den hjälp som de behöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1990/91:305 om informationen om de nya skattereglerna

Anf. 94 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Anita Modin har frågat mig vilka insatser som har gjorts resp. planeras att genomföras för att från riksskatteverkets sida informera allmänheten om de nya skattereglerna. Enligt Anita Modin beslutade riksdagen i samband med kompletteringspropositionen våren 1990 att tillskjuta ytterligare 67 milj.kr. för riksskatteverkets informationsinsatser till allmänhet och företag i samband med skattereformens genomförande.

Inledningsvis vill jag nämna att behovet av tillfälligt resurstillskott i samband med genomförandet av skattereformen inte bara avser informationsinsatser, utan också anpassning av ADB-stödet för skatteförvaltningen till det nya regelsystemet, utbildning för skattemyndigheternas personal och omarbetning av blanketter m.m. I den schablonmässiga kostnadsberäkning som låg till grund för riksskatteverkets begäran om extra medel bedömdes information m.m. svara för ca 25 % av medelsbehovet. Av beloppet 67 milj.kr. har 3 milj.kr. senare förts över till spardelegationen för sparfrämjande åtgärder i samband med skattereformen.

Riksskatteverkets uppgift bör i första hand vara att informera om de tekniska förändringarna i skattesystemet och då främst inkomstbeskattningen. Det är också viktigt att berörda grupper av skattebetalare informeras om nyheter som kräver förändringar av t.ex. bokföring och redovisningssystem.

Kring halvårsskiftet 1990 informerade riksskatteverket alla momsregistrerade om den tillfälliga momshöjningen och olika företagare om att kalenderår skall utgöra räkenskapsår. I publikationen RSV-NYTT gavs i juni en sammanfattning av reformen. Publikationen har ca 1 200 externa prenumeranter.

Information till hela allmänheten har lämnats i en åttasidig A4-broschyr, kallad Det nya skattesystemet, som distribuerades till alla hushåll i oktober 1990. Veckan före annonserades i alla landets dagstidningar om broschyren och att den skulle komma i brevlådan. Under samma period hade Anslagstavlan i TV1 och Kanal 2 samt även TV3 och TV4 inslag om broschyren. Den har också lästs in på kassett och bl.a. distribuerats till prenumeranter på ljudkassetter.

I början av november togs en helsidesannons med sammanfattning av reformen in i Invandrartidningens samtliga språkversioner. Annonsen var gjord i samarbete med spardelegationen.

En stor mängd informationsmaterial som är avsett för allmänheten har tagits fram och hålls tillgängligt hos skattemyndigheterna. Särskilda informationsfoldrar tar upp frågor om uthyrning av näringsfastighet, nya skattereg-

ler för enskild näringsverksamhet, ny kontrolluppgift för inkomståret 1991, hobbyverksamhet och nytt uppgiftslämnande för näringsidkare från 1992.

En ny MOMS-broschyr har skickats till alla momsregistrerade och informationsfoldern Traktamenten och andra kostnadsersättningar till samtliga arbetsgivare. Sedan början av januari finns vidare en 16-sidig A4-broschyr om försäljning av privatbostad tillgänglig hos skattemyndigheterna.

Ytterligare informationsmaterial som kommer att bli tillgängligt under den närmaste tiden behandlar bl.a. preliminär B-skatt. Material skickas ut med B-skattsedlarna i januari i år. En broshyr med särskild information riktad till pensionärer kommer ut i början av året och ett informationsblad om preliminärskatt på räntor och utdelningar kommer att distribueras till samtliga bankkontor. Engelska versioner av broschyren Det nya skattesystemet och MOMS-broschyren kommer ut under februari.

Vissa ytterligare informationsskrifter som behandlar reavinst planeras.

Utgifterna hittills för informationen uppgår till ca 12 milj.kr., varav huvuddelen är porto och tryckkostnader.

Anf. 95 ANITA MODIN (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Det är mycket som har hänt hittills. Men min erfarenhet är att människor anser att de inte har fått tillräckligt med information. Under hösten uttryckte många en djup oro för sin privatekonomi i samband med skatteomläggningen. Än värre har det blivit nu när många organisationer, företag och institutioner lägger på betydligt mer på sina priser än vad själva momspåslaget motiverar. Finns det möjlighet att snabbt få ut information så att den enskilda människan kan bilda sig en uppfattning om huruvida påslaget är rimligt att betala eller om priset har höjts för mycket?

Anf. 96 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag delar helt Anita Modins oro över det oskick som förekommer på sina håll. Man tar ut stora prishöjningar och påstår felaktigt att de i sin helhet beror på skattereformen, dvs. att mervärdeskatt införs på ett vidgat område. Det finns all anledning att påtala att det är felaktigt. Så har också skett. Jag har själv gått ut med information i denna fråga. Regeringen har gett statens pris- och konkurrensverk i uppdrag att noga följa utvecklingen på området och slå larm om missförhållanden upptäcks. SPK har redan informerat om uppgifter som visar ungefär vilka påslag i olika branscher och för olika typer av tjänster som är motiverade på grund av basbreddningen av mervärdeskatten.

Skattemyndighetens uppgift är något annorlunda. Skattemyndigheten har i första hand att informera allmänheten om de nya skattereglerna. Detta har gjorts, och mera kommer att ske – inte minst i samband med de deklarationer som skall avlämnas första gången i februari 1992. Det är däremot inte skatteförvaltningens uppgift att ge mera allmänna råd i hushållsekonomi eller att gripa in i den mån olika företag höjer priserna oskäligt med anledning av skattereformen. De uppgifterna bör i första hand skötas på annat sätt. Jag har nämnt några exempel på hur det kan gå till.

Anf. 97 ANITA MODIN (s):

Herr talman! Det finns naturligtvis en rollfördelning för skattemyndigheten osv. Men det är moraliskt angeläget för människor att kunna hjälpa till själva. Det är bra att kunna känna att man kan säga ifrån. Det finns en hel del pengar kvar av det anslagna beloppet, så det kanske går att göra något ytterligare för att åstadkomma en förstärkning.

Anf. 98 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Det är riktigt att riksskatteverket kommer att gå ut med ytterligare information. Jag kan inte nu mera i detalj förutse vad som återstår. Men jag kan lova att regeringen och jag skall göra vad som står i vår makt för att vare sig det sker med hjälp av skatteförvaltningen eller på annat sätt ytterligare upplysa allmänheten om de priseffekter som kan motiveras av skattereformen. Det är naturligtvis viktigt att allmänheten har kännedom om detta och att allmänheten kan hjälpa till med att slå larm om oskäliga prishöjningar genomförs med en felaktig motivering.

Herr talman! Får jag passa på tillfället att som ett komplement till mitt frågesvar lämna över en del av det informationsmaterial som har framställts, broschyrer, annonser och ljud- och bildkassetter från i första hand skatteförvaltningen men också från spardelegationen, som har varit inblandad i informationsverksamheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1990/91:334 om utredning om riksbankens ställning

Anf. 99 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Lars Tobisson har frågat mig när den aviserade utredningen om riksbankens ställning skall tillsättas och om regeringen avser att samråda med riksdagen om utredningens uppdrag.

Regeringen beslöt vid sitt sammanträde den 18 oktober 1990 att bemyndiga mig att tillsätta en utredning med uppdrag att utreda mål och former för riksbankens verksamhet. Ett samråd hade, som Lars Tobisson påpekar i sin fråga, ägt rum under våren. Utredningen kommer att tillsättas inom den närmaste framtiden, så snart personfrågor och organisatoriska frågor har lösts.

Anf. 100 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Först några ord om tidsaspekten. I april förra året förelåg, efter vad vi vet i riksdagen, ett utkast till direktiv till denna utredning. Direktiven överensstämde med en motion med mig som första namn, vilken hade väckts i januari samma år. Motionen var på väg att avstyrkas i finansutskottet.

Det framgick i sammanhanget när regeringen tog sitt initiativ att siktet var inställt på att lägga fram förslag till en grundlagsreform redan nu i höstas. Utredningen har ännu inte kommit till stånd. Det har gått tre kvarts år sedan

direktiven förelåg, och det är tre månader sedan statsrådet fick sitt bemyndigande.

Jag blir mest överraskad över att statsrådet säger att samråd har ägt rum. Riksbanken är ett riksdagens organ. Talmannen överlämnade till gruppledarna i våras utkasten till direktiv. Men de återkallades påföljande dag, och vi fick aldrig något tillfälle att lämna några synpunkter. Jag har alltså utgått från att samrådet skulle genomföras. Vi var ju överens med innehållet i direktiven i våras. Det är i och för sig inga problem på den punkten. Men det borde lika fullt vara en kontakt som slutförs. Jag vet inte om det föreligger något missförstånd här. Jag hoppas verkligen på det.

Om statsrådet anser att samrådet är slutfört, aktualiserar det sammansättningen som jag hade tänkt ta upp vid ett kommande tillfälle när vi kan lägga fram synpunkter på utredningen.

I våras tyckte jag mig kunna godta att det fanns en utredningsman, då det brådskade att få fram en grundlagsändring till hösten. Men nu är det inte lika bråttom. Då menar jag att det är rimligt att det tillsätts en parlamentarisk utredning där de partier som är företrädda i riksbanksfullmäktige också finns med. Det är ju ett riksdagens organ som regeringen egentligen inte kan förfoga över på utredningsstadiet.

Anf. 101 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Det är riktigt att det fanns ett utkast till utredningsdirektiv i våras. Som alla har kunnat konstatera har denna utredning ännu inte tillsatts. Skälet till tidsutdräkten är att vi har behövt ytterligare tid på oss för att fundera på direktivens utformning. Det har också hänt väsentliga saker på området på den relativt korta tid som har förflutit sedan i våras. Jag tänker framför allt på den fortsatta utvecklingen inom EG och arbetet med att skapa en ekonomisk och monetär union och i samband med det att skapa en s.k. europeisk centralbank.

Med hänsyn till vad som har sagts på senare tid om Sveriges framtida relationer med EG, där ett medlemskap har ryckt fram som en högst sannolik utveckling framöver, kommer den utvecklingen mera direkt att påverka oss under de närmaste åren. Det finns anledning att lyfta fram den aspekten starkare än vad som skedde i utkasten till direktiv i våras.

I och med att vi inte drog i gång ett arbete i våras, är det som Lars Tobisson påpekar omöjligt att få till stånd ett första beslut i en grundlagsfråga under denna mandatperiod. Det hade nog varit mycket svårt även om det ursprungliga tidsschemat hade hållit. Det gör i sin tur att vi av den anledningen inte har någon större brådska. I den mån det blir grundlagsändringar – det är mycket möjligt att så blir fallet – är det inte förrän efter valet 1994 som det andra och definitiva beslutet kan fattas. Det första beslutet om ett sådant tidsschema bör – om jag minns rätt – fattas senast i november 1993. Vi har alltså ganska gott om tid. Men jag kan försäkra att vi mycket snart kommer att tillsätta denna utredning.

Anf. 102 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Detta gör mig orolig. Statsrådet besvarade inte min fråga om det s.k. samrådet. Jag har med mig de direktiv vi fick med följebrevet från

riksdagsdirektören förra våren: "Statsrådet Åsbrink har tagit kontakt med talmannen för att diskutera formerna för tillsättande av en utredning om riksbanken och innehållet i direktiv för utredningen---Synpunkter emotses senast den 27 april." Det brevet var daterat den 25 april och tillställdes mig som gruppledare.

Den 26 april fick vi ett brev från samme riksdagsdirektör: "Sedan jag fått meddelande om att de utdelade direktiven inte längre är aktuella saknas anledning för er att besvara min tidigare skrivelse." Man kan därefter då inte säga att samråd har ägt rum och att allt är frid och fröjd vad beträffar riksdagens inkoppling. Tvärtom! Vi har inte givits tillfälle att lägga fram synpunkter på direktiven. För min del tror jag att det är okej. Jag tror inte heller att det är några problem med att ta med EG-aspekterna. Men jag hade tänkt att lägga fram synpunkter på sammansättningen. Vad tänker sig statsrådet där? Det finns ingen anledning att av brådskande skäl ha bara en utredningsman utan parlamentarisk förankring.

Anf. 103 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Normalt är inte gången sådan att regeringen samråder med riksdagen och oppositionspartierna om utseendet på de direktiv som ligger till grund för utredningar och inte heller hur en kommitté skall vara sammansatt.

Det är inte minst i det här fallet fritt fram både för Lars Tobisson från moderaterna och för andra partier att ge synpunkter då det i ett tidigare skede har delats ut ett utkast till direktiv. Synpunkter har också framförts, senast här i kammaren.

När det gäller sammansättningen av kommittén kan jag försäkra att det kommer att skapas goda möjligheter för oppositionspartierna att påverka utredningsarbetet under resans gång. Det är självklart att en utredning måste stå i kontakt med riksdagen och riksdagens partier.

Anf. 104 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Det må vara att det inte hör till vanligheterna att oppositionspartierna och riksdagen i förväg granskar direktiven. Men det här är inte ett vanligt ärende. Riksbanken är ett riksdagens verk. Egentligen kan man hävda att det är riksdagen som skall svara för utformningen av direktiv och hanteringen av dem.

Nu finns det en praxis sedan gammalt att det trots det formella förhållandet åligger regeringen att tillsätta utredningar osv. Men jag hävdar att ett samråd inte har skett. Och jag tycker att statsrådet borde kunna instämma, när jag återger vad som har sagts till oss. Vi har fått tillfälle att lägga synpunkter på direktiven. Jag har förberett mig på att göra så, men jag har sedan fått beskedet att det inte är någon idé då det hela inte är aktuellt och direktiven är återkallade.

Dessutom kommer vi till frågan om utredningens sammansättning. Jag var själv ledamot av statsskuldspolitiska kommittén, som var den förra kommitté som sysslade med riksbanken. Det var en parlamentariskt sammansatt utredning. På statsrådet låter det som att så inte skall bli fallet nu. Jag tror

att det är fel att hantera frågan på detta sätt när ärendet gäller ett av riksdagens verk.

Anf. 105 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag tycker kanske inte att Lars Tobisson skall överbetona de formella aspekterna på hanteringen av denna fråga. Faktum kvarstår att riksdagen och oppositionspartierna har haft möjlighet att ta del av ett tidigare utkast till direktiv. Man har haft möjlighet att ge synpunkter, vilket också har skett både här i riksdagen, i massmedia och på annat sätt.

Det har med önskvärd tydlighet framgått vad både moderaterna och vissa andra partier har för åsikter i den här frågan. Jag tycker inte att ni kan säga att era möjligheter att påverka denna process har varit dåliga.

Om jag minns rätt, förekom inte något motsvarande förfarande när direktiven utarbetades och fastställdes för den statsskuldspolitiska kommittén.

Anf. 106 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag kan ge statsrådet rätt i att så inte skedde. Därför var det ett mycket bra initiativ av statsrådet att vända sig till riksdagen med detta utkast till direktiv. Det var rätt sätt att hantera frågan. Det gjorde mig så vänligt stämd, att jag tyckte att man kunde godta detta med utredningsman, i synnerhet som det var en sådan brådska. Men jag tycker faktiskt att statsrådet kan erkänna att det är fel när han säger att samråd har ägt rum. Jag har ett papper i min hand, där riksdagsdirektören har skrivit: "Sedan jag fått meddelande om att de utdelade direktiven inte längre är aktuella saknas anledning för er att besvara min tidigare skrivelse."

Jag hoppas att statsrådet vet vad jag och det parti jag representerar anser i den här frågan. Det har framgått i andra sammanhang, men så som detta har utspelats har vi inte fått tillfälle att samråda om direktiven.

Som sagt, när det nu inte är så bråttom finns det anledning att redan från början förankra denna fråga, som kan vara känslig för de partier som finns representerade i riksbanksfullmäktige.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1990/91:306 om hjälp med livsmedel till de baltiska staterna

Anf. 107 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Hugo Andersson har frågat mig om jag avser ta något initiativ för att sända svenska livsmedel till de baltiska republikerna.

Sedan frågan ställdes har läget i de baltiska republikerna förändrats avsevärt. Under den gångna helgen har sovjetiska trupper gått in i Litauens huvudstad Vilnius, med blodsutgjutelse som följd. Även i Lettland och Estland är läget spänt. Jag behöver inte upprepa statsministerns klara fördömande av det sovjetiska handlandet.

Vad gäller biståndsinsatser till de baltiska republikerna finns beredskap för snabba, humanitära insatser om behov skulle uppstå. Regeringen har lö-

pande kontakt med Svenska röda korset, som är berett att agera i samarbete med Finska röda korset. Medel härför kommer i så fall att ställas till Röda korsets förfogande.

Så till det som frågan avsåg, nämligen livsmedelshjälp. Under senhösten kom oroande rapporter om försörjningsproblem i Sovjetunionen. Det står klart att de brister i försörjningssystemet som föreligger snarare beror på distributionsproblem och på den kris den centralplanerade ekonomin står inför än på reell livsmedelsbrist. Utvecklingen under den senaste tiden har förstärkt detta intryck.

Jag har tidigare i kammaren poängterat att regeringen uppmärksamt följer försörjningsläget i Sovjetunionen. Vi har beredskap för humanitära insatser. Flera enskilda organisationer har inlett ett stöd till särskilt utsatta grupper. Sådana insatser utgör ett viktigt bidrag till det stöd vi ger till folken i Baltikum.

Anf. 108 HUGO ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag får tacka för svaret på min fråga. Som ministern påpekade är detta ett distributionsproblem snarare än en reell livsmedelsbrist. Det är möjligt, men det kan jag inte bedöma. Men vad det beror på är föga tröst för de människor som inte kan få tag i mat. De kan konstatera att det är tomt på hyllorna i affärerna.

Till detta måste den fasta befolkningen i dessa länder se till att också de trupper som är stationerade i Baltikum får livsmedel. Enligt uppgifter är detta ett av de tvisteämnen som man i Lettland i dag förhandlar om.

Andra länder har levererat livsmedel till andra delar av Sovjetunionen. Jag vill då fråga: Vilka ytterligare kriterier måste uppfyllas, enligt regeringen i Sverige, för att vi skall agera och lämna livsmedelsbistånd?

Anf. 109 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Den här frågan har två aspekter. Den första är att det rör sig om katastrofbistånd när människor lider av svält eller undernäring. Om jag ser till försörjningssituationen generellt i Sovjetunionen, liksom i de baltiska republikerna, går den inte att jämföra med hur katastrofbistånd brukar hanteras när det gäller andra delar av världen. Sovjetunionen befinner sig alltså i en relativt sett bättre situation. Om situationen ytterligare skulle förvärras kan det ändå bli fråga om att använda katastrofhjälp.

Den andra aspekten är att vi har diskuterat med de baltiska republikerna om att lämna bidrag till deras allmänna utveckling. Vad gäller vårt bistånd till Östeuropa har man prioriterat direkta utvecklingsinsatser före livsmedelshjälp.

Anf. 110 HUGO ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag håller med om att det är mycket viktigt, vilket också påpekas i svaret, att organisationerna i Sverige har möjlighet att få stöd för att ta kontakt med människor i Baltikum och inleda ett samarbete.

Min fråga föranleddes av de många artiklar som fanns i massmedia under senhösten, där de tomma hyllorna i affärerna visades. Då faller det sig naturligt att vi från svensk sida undersöker om vi inte skulle kunna hjälpa till.

Som jag påpekade i min fråga är det ungefär 40 mil fågelvägen härifrån och till Baltikum. Detta avstånd är inte längre än att man skulle kunna klara t.o.m. färskvaruförsörjningen, vilket ju inte kommer i fråga när det gäller katastrofbistånd till andra länder.

Men om jag skall tolka ministerns svar rätt, måste det tydligen till större problem än vad som för närvarande är för handen för att vi från svensk sida skall ställa upp med livsmedelsbistånd. Det är beklagligt, tycker jag. Livsmedelsbistånd skulle i dag vara till stor nytta för Baltikum.

Anf. 111 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! När vi lämnar katastrofbistånd utgår vi ifrån katastrofens omfattning. Läget i Sovjetunionen, inkl. Baltikum, är besvärligt – jag avser då livsmedelssituationen och lämnar dagens och gårdagens händelser utanför. Om man sätter denna situation i relation till andra katastrofsituationer i världen, är läget i Sovjetunionen dock inte fullt lika allvarligt. Här måste man göra en prioritering.

Vi har gett löfte till enskilda organisationer om fraktbidrag när dessa vill sända livsmedelshjälp. En viss sådan livsmedelshjälp har också lämnats av svenska enskilda organisationer.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1990/91:315 om ökat stöd till de baltiska republikerna

Anf. 112 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om regeringen är beredd att utöka biståndet till de baltiska republikerna, bl.a. för att bygga upp ny kapacitet för produktion av trycksaker.

Den gångna helgens händelser i Baltikum har skakat oss alla. Våld kan aldrig accepteras. Genom att tillgripa vapenmakt mot obeväpnade civila upptrappades ett redan tidigare allvarligt läge. Det berör också Pär Granstedts fråga, nämligen möjligheterna för den baltiska pressen att arbeta fritt.

Oron över utvecklingen har fördjupats. De baltiska republikerna behöver vårt stöd och skall få det. Ett betydande samarbete är redan i färd att genomföras inom ramen för miljardprogrammet för Östeuropa. Jag vill särskilt nämna experthjälp på miljöområdet till stöd för planering av vattenreningsverk samt det svenska initiativet till djupgående studier av de baltiska republikernas ekonomier.

Jag vill här till Pär Granstedt överlämna en aktuell förteckning av vad som pågår.

Vad gäller insatser för att bygga upp en tryckeri- och redaktionskapacitet i de tre republikerna finns redan en begäran från republiken Estland. Ett projekt med denna inriktning förbereds för närvarande genom A-pressen och Arbetarrörelsens Internationella Centrum. En ansökan har inlämnats till SIDA och BITS.

Jag kan försäkra att regeringen fortsätter – både på detta område och

andra – att ge sitt aktiva stöd till de baltiska republikernas ekonomiska och politiska utveckling.

Anf. 113 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga och för den lista som jag kommer att få ta del av. Den skall bli intressant att studera, eftersom jag redan tidigare har följt denna fråga en hel del.

Jag har i andra sammanhang framfört min uppfattning i denna fråga. Jag anser att vi inte visar den generositet mot de baltiska staterna i deras utvecklingssträvanden som vi borde visa. Men det är inte riktigt detta som är ämnet för denna fråga. Vad jag nu åsyftar är snarast ett slags katastrofbistånd, fastän det här inte handlar om livsmedel som under föregående frågedebatt utan om resurser för den fria opinionsbildningen.

Sovjetarméns ingripande i Baltikum, och framför allt i Litauen och Lettland, har hårt drabbat möjligheterna till en fri opinionsbildning i dessa länder. Det finns där ett behov av ett omedelbart stöd, inte några långsiktiga projekt som förbereds och prövas i vanlig demokratisk tågordning. Sverige skulle i princip kunna ingripa inom de närmaste dagarna och ställa resurser till förfogande. Det borde i varje fall i Lettland fortfarande vara möjligt att i samråd med de lettiska myndigheterna se till att man där får tryckeriresurser och liknande som nu kan behövas när Pressens hus är ockuperat. I Litauen kan detta möjligen vara svårare; det kan jag inte bedöma. Det skulle vara intressant att få höra om det tagits några sådana kontakter från den svenska regeringens sida.

Denna situation reser också ett annat behov, nämligen att snabbt komma i gång med radiosändningar på de baltiska språken. Vi vet ju att man har tystat den oberoende radion i Litauen, och risken finns att samma öde drabbar de övriga baltiska staterna. Också här borde man med svenska biståndsresurser kunna se till att det kommer i gång radiosändningar som kan upprätthålla det fria ordet.

Anf. 114 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Självfallet innebär den nu rådande situationen att det behövs mycket stöd. Men det är samtidigt inte så helt lätt att veta vad man skall göra. Regeringen har just nu tillfälle att samtala om detta med de många politiker från de baltiska republikerna som nu finns i Stockholm. Jag vet att framför allt utrikesministern också har gjort detta, inte minst vad beträffar möjligheten att fortsätta radiosändningar. Jag hoppas att dessa samtal och våra möjligheter i detta sammanhang också skall leda till ett resultat.

Anf. 115 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Detta lät något bättre. Det tyder på att det faktiskt förekommer diskussioner mellan den svenska regeringen och företrädare för de legitima baltiska regeringarna om vilket konkret bistånd Sverige kan ge. Det är kanske litet synd att biståndsministern när hon nu skall svara på min fråga om just detta inte riktigt vet vilka diskussioner som har förts och om de har förts i konkreta termer, och ännu mindre vad de kan tänkas leda till.

Jag vill uttrycka min förhoppning att dessa samtal genomförs någorlunda

snabbt, och framför allt att de leder till snara åtgärder från den svenska regeringens sida så att vi verkligen kommer i gång med stödet till den fria opinionsbildningen i de baltiska republikerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkande 1990/91:FiU12
Utrikesutskottets betänkanden 1990/91:UU5, UU9 och UU10
Näringsutskottets betänkande 1990/91:NU20
Bostadsutskottets betänkande 1990/91:BoU8

17 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1990/91:60 Offentlighet, integritet och ADB
1990/91:K18 av Bengt Kindbom m.fl. (c)
1990/91:K19 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)
1990/91:K20 av Birgit Friggebo m.fl. (fp)
1990/91:K21 av Bo Hammar m.fl. (v)

18 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 11 januari

1990/91:124 av *Nic Grönvall* (m) till statsrådet Anita Gradin om GATT-förhandlingarna:

Misslyckandet att i Bryssel under december 1990 nå en framgångsrik förhandlingsuppgörelse i Uruguay-rundan av GATT-förhandlingarna är mycket allvarligt. Konsekvenserna kan bli att utvecklingen mot en global handelsregim avbrytes. Risker finns nu att världens stora handelsblock väljer att söka handelspolitiska arrangemang i bilaterala och regionala folkrättsliga avtal.

Världen skakas av en makroekonomisk finansiell kris, som sannolikt är långt djupare än den politiska debatten i dag accepterar. Det är i den situationen alldeles oacceptabelt och tillika mycket farligt för den fortsatta ekonomiska utvecklingen i världen att avbryta ansträngningarna att underlätta en världsomfattande verklig frihandel, som omfattar alla handelns områden.

Den globala frihandeln är den främsta styrkan för utvecklandet av länder.

Många utvecklingsländer lider av en omfattande skuldsättning, vilket i sin tur utgör en farlig försvagning av de utvecklade ländernas banksystem. Ingenting borde i den situationen hejda en utveckling mot en global frihandel som skulle väsentligt stärka utvecklingsländerna.

Under Uruguay-rundan har för första gången medlemsländerna åtagit sig att försöka utveckla en fullständig tillämpning av GATT-jurisdiktionen även inom handeln med jordbruks- och livsmedelsprodukter. De jordbruksregleringar, subsidiesystem, gränsskydd och exportstödssystem som utvecklats inom olika delar av vår värld har alldeles snedvridit marknadernas funktion. En överproduktion inom vissa regioner av livsmedel, med stark internationell prispress som följd, har utvecklats ur dessa farliga subsidiesystem.

Det måste kanske uppfattas som naturligt för länder där jordbruket alltjämt utgör en väsentlig del av landets kultur och profil att politiska ingrepp i jordbrukspolitiken ses med stor skepsis.

Sammanbrottet i Brysselförhandlingarna var en direkt följd av motsättningarna inom jordbrukspolitiken mellan USA och EG. Den s.k. Cairnsgruppen gjorde gemensam sak i vad avser utspel med USA.

I den debatt som följt på sammanbrottet i Brysselförhandlingarna har EG utpekats såsom ansvarig för att motsättningarna inte kunde överbryggas.

Sverige intog före Brysselförhandlingarna en ställning som i stor utsträckning överensstämde med EGs hållning. Sverige bör därför nu kunna bidraga till att stärka EGs ställning i den jordbrukspolitiska frågan i GATT-förhandlingarna genom att uttala ett stöd för EGs hållning kanske i förening med ett uttalande om att en alleuropeisk jordbrukspolitik borde formuleras. Om så kunde ske skulle möjligen balanspunkten emellan å ena sidan EG och å andra sidan USA/Cairns förändras så att nya förhandlingar även i jordbruksområdet skulle kunna starta.

Med hänvisning till det som nu anförts vill jag fråga utrikeshandelsministern följande:

Vilka åtgärder avser den svenska regeringen vidta för att verka för att förhandlingarna inom Uruguay-rundan snarast kan återupptas?

Är den svenska regeringen beredd att företa något utspel inom jordbrukspolitikens område för att därmed underlätta att nya förutsättningar för förhandlingarna inom GATT skapas?

1990/91:125 av *Karin Israelsson* (c) till socialministern om samordning av sjukvård och sjukförsäkring:

Kravet på en samordning av sjukvård och sjukförsäkring är något som centerpartiet under ett antal år fört fram. För att få till stånd en bättre hushållning av resurserna krävs ett nytänkande. Det är angeläget att nya modeller för finansiering prövas, där man bl.a. inför ett totalt kostnadsansvar. Försök pågår inom flera landsting med att skilja ansvaret för produktion och finansiering åt. Avsikten är, som framgår av socialministern i socialdepartementets budget, att lägga fram en proposition i ämnet under våren 1991. Nu finns ingen sådan proposition medtagen och det kan kanske tyda på att avsikten har blivit endast ett löfte.

Finansutskottet har med anledning av regeringens skrivelse 1990/91:50 om

åtgärder för att stabilisera ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna framhållit att det är regeringens avsikt att under våren 1991 föreslå en försöksverksamhet inom sjukvården som omfattar en samordning av sjukvårdens och sjukförsäkringens finansiella resurser.

De många regelsystemen på socialförsäkringsområdet för med sig en rad olika negativa effekter. De långa handläggningstiderna bl.a. vid bedömning av arbetsskada hindrar rehabilitering och ger upphov till onödigt stor administration. Det finns stora vinster att hämta i en smidigare och mindre byråkratisk handläggning, något som kan åstadkommas genom en samordning av arbetsskade- och sjukförsäkringen.

Socialförsäkringsutskottet skriver i sitt betänkande (1989/90:SfU15) att man utgår från att överväganden inom regeringskansliet när det gäller dessa frågor även kommer att göras beträffande samordningen mellan sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen.

Mina frågor till socialministern är följande.

1. När är en proposition att vänta vad gäller samordning av sjukvårdens och sjukförsäkringens finansiering?
2. När tänker regeringen vidta åtgärder för att genomföra en samordning av arbetsskade- och sjukförsäkringen?

1990/91:126 av *Lars Leijonborg* (fp) till civilministern om brister i statsförvaltningens medelshantering:

Till riksrevisionsverkets uppgifter hör att granska boksluten i ca 350 statliga myndigheter. De senaste åren har en växande andel av revisionsberättelserna varit det verket kallar "orena". Med uttrycket avses att granskningen resulterat i så grava anmärkningar att RRV bedömt det nödvändigt att påtala förhållandet i revisionsberättelsen. Granskningen av budgetåret 1989/90 har nyligen avslutats. I inte mindre än 60 fall har oren revisionsberättelse avgivits. Det är en ökning från de 55, som året innan bedömdes vara en allvarlig nivå. Det tyder på att de problem i statsverkets ekonomi- och bokföringsrutiner som jag påtalade i en fråga till civilministern i maj 1989 förvärrats ytterligare.

Följande myndigheter har fått oren revisionsberättelse båda eller något av de senaste två åren:

Justitiedepartementet
Kriminalvårdsstyrelsen
Allmänna advokatbyråerna

Utrikesdepartementet
SIDA
Styrelsen för u-landsutbildning

Försvarsdepartementet
Flygtekniska försöksanstalten
Försvarets materielverk
ÖB

Chefen för armén
Chefen för flygvapnet
Chefen för marinen

Socialdepartementet
Socialstyrelsen
Riksförsäkringsverket
Samtliga 26 försäkringskassor
Statens bakteriologiska laboratorium

Kommunikationsdepartementet
SMHI
Statens telenämnd

Finansdepartementet
Byggnadsstyrelsen

Utbildningsdepartementet
Karolinska Institutet
Stockholms universitet
Universitetet i Linköping
Lunds universitet
Uppsala universitet
Kungliga Tekniska högskolan i Stockholm
Högskolan i Luleå
Högskolan i Skövde
Chalmers tekniska högskola
Göteborgs universitet
Högskolan i Eskilstuna/Västerås
Arkitektmuseum
Statens konstmuseer
Sveriges Tekniska museum
Riksantikvarieämbetet

Jordbruksdepartementet
Skogsstyrelsen
Sveriges lantbruksuniversitet

Industridepartementet
Affärsverket FFV
Statens vattenfallsverk

Civildepartementet
Statens arbetsgivarverk
Domänverket
Patent- och registreringsverket
Statens löne- och pensionsverk
Rikspolisstyrelsen

Arbetsmarknadsdepartementet
Arbetsmarknadsstyrelsen
AMU-styrelsen

Bostadsdepartementet
Boverket
Lantmäteriverket

Miljödepartementet
Statens naturvårdsverk
Statens energiverk

Det förtjänar att påpekas att samtliga departement finns med på listan.

Utöver de angivna myndigheterna har ett femtontal ytterligare fått mer eller mindre graverande påpekanden i granskningspromemorior.

En oren revisionsberättelse skrivs alltså när revisorerna från RRV – eller en av verket anlitad revisionsbyrå – upptäcker så allvarliga brister i bokföring eller ekonomiska rutiner, att det inte är förenligt med deras yrkesetik att nöja sig med muntliga kommentarer eller synpunkter i en särskild PM.

Så här sa avdelningschef Iwan Wahlgren vid RRV i Dagens Industri den 26 maj 1989:

"Det handlar om mycket grava missförhållanden när vi påtalar dem i revisionsberättelsen. Det naturliga är ju att man under revisionens gång påtalar brister i interna diskussioner och promemorior. När det inte hjälper tvingas vi ta upp det i revisionsberättelsen."

Begreppet "ansvarsfrihet" används inte i statlig förvaltning. Men i många fall är en oren revisionsberättelse att jämföra med en revisionsberättelse i ett privat bolag där revisorerna avstyrker ansvarsfrihet.

1. Vad RRV:s kritik handlar om i sammanfattning

Den revision som här behandlas kallas inom statsförvaltningen för redovisningsrevision. Det handlar alltså, enkelt uttryckt, om den siffergranskning som i dagligt tal förknippas med begreppet revision. RRV bedriver också s.k. förvaltningsrevision, som syftar till att utröna om uppsatta verksamhetsmål har nåtts, om möjligheter till effektiviseringar har tagits till vara etc.

I det följande redogörs för ett antal av de anmärkningar som RRV framfört de senaste två åren. Jag har sammanfört synpunkterna i fyra kategorier:

1. Regelöverträdelser för att tillföra den egna myndigheten extra resurser eller den egna personalen skattefria förmåner.
2. Oskicklighet eller slarv i medelsförvaltningen som förorsakar statsverket extra kostnader.
3. Medvetna eller omedvetna brister i redovisningen som gör det svårt för statsmakterna att få en korrekt bild av det ekonomiska läget för en viss verksamhet.
4. Misstanke om brott eller oetiskt uppträdande.

Den sista kategorin är av något annorlunda karaktär än de tre första. Om

misstanke om brott uppkommer under en revision, lämnas ärendet för polisutredning. I vissa fall har RRV fått särskilda uppdrag att utreda om oegentligheter eller oetiskt uppträdande förekommit. Sådana händelser föranleder i sig inte oren revisionsberättelse. Emellertid föreligger uppenbarligen ett visst samband mellan brister i redovisningen och möjligheten att upptäcka eventuella oegentligheter. Jag har under denna punkt därför dels refererat några fall där brottsmisstanke förelegat, dels redogjort för uttalanden i några orena revisionsberättelser av särskilt intresse i det perspektivet.

a) Regelöverträdelser för att tillföra den egna myndigheten extra resurser eller den egna personalen skattefria förmåner

Myndighetsledningarna är mycket uppfinningsrika när det gäller att skaffa extra pengar till verksamheten, vid sidan av det ordiniarie budgetarbetet.

Kriminalvårdsstyrelsen kan tas som exempel. På fängelserna finns ett antal telefonautomater som används av internerna. När telefonräkningarna för dessa telefoner betalats återstod 8,5 milj kr i överskott. Reglerna säger att inkomster av det slaget ska gottskrivas statens inkomsttitel. Så skedde emellertid inte. Kriminalvårdsstyrelsen reserverade pengarna i sin balansräkning för kommande behov.

Ett antal myndigheter överskrider varje år sina reservationsanslag utan att ha inhämtat bemyndigande. I vissa fall handlar det om procentuellt stora överskridanden. Förfarandet strider mot gällande regler. Det är i praktiken svårt att återkräva dessa belopp. Det är ovanligt att myndigheterna ett kommande budgetår "straffas" för överskridanden genom motsvarande neddragningar. Att strunta i beslut från regering och riksdag är alltså för en myndighet ett ganska riskfritt sätt att skaffa sig de resurser som en hård budgetprocess tagit ifrån den. RRV söker upptäcka den typen av överskridanden, även om myndigheterna gör sitt bästa för att dölja dem. Anmärkningar riktas på den här punkten bl.a. mot SIDA, statens löne- och pensionsverk, statens naturvårdsverk och statens energiverk.

Flera anmärkningar i de nu aktuella berättelserna gäller ett förfaringssätt som utvecklats vid vissa högskolor. Högskolorna har rekvirerat medel från statens checkräkningskredit och satt in dem på räntebärande konton. Karolinska institutet är ett exempel. Revisorerna skriver: "KI har under året tillgodogjort sig räntevinster på cirka 11 miljoner kronor genom orättmätigt utnyttjande av statsverkets checkräckning." Tanken från högskolornas penningförvaltare har alltså varit att enheterna skulle kunna disponera räntevinsten. Men ur hela statsförvaltningens synvinkel är pengarna naturligtvis inte gratis under den tid de disponeras av högskolorna. Staten betalar ränta för dem, eller går miste om ränteintäkter. I praktiken innebär förfaringssättet alltså att en högskola skaffar sig pengar från andra statliga verksamheter utan att överföringen prövats i någon budgetprocess.

Ett växande antal anmärkningar gäller myndigheter med "blandfinansiering". Det blir allt vanligare att myndigheterna – ofta för att mildra effekterna av hårda sparkrav – ges rätt att finansiera en del av sin verksamhet med avgifter eller försäljning på den öppna marknaden. Systemet ger dock upphov till stora redovisningsproblem. Frestelsen blir ofta övermäktig att låta den ordinarie, skattefinansierade verksamheten subventionera den konkurrensutsatta. Även på denna punkt syndar många högskolor. Det är

mycket oklart om den växande externa verksamheten bär sina kostnader. Också SBL, statens bakteriologiska laboratorium, får kritik för hopblandning av uppdragsverksamhet och myndighetsutövning. Statens telenämnd är en helt ny myndighet som börjar sin bana med en oren revisionsberättelse för att avgifter och anslagsmedel behandlats felaktigt i redovisningen. Ännu ett exempel är Sandö U-centrum, som inte kunnat sälja utbildningar i den utsträckning som man hoppats, men trots detta behållit personal som anställts för att klara en omfattande uppdragsverksamhet.

SCB, Statistiska centralbyrån redovisar ett underskott i sin uppdragsverksamhet på 4,9 milj kr. När det täcks med skattemedel innebär det att skattebetalarna subventionerar SCB:s kunder med samma belopp. Om något av de privata företag som konkurrerar med SCB, t.ex. när det gäller opinionsundersökningar, hade gått med samma förlust hade det självfallet inte ansetts vara ett problem som skattebetalarna skulle lösa åt företaget.

Men det största problemet är inte förlusten utan att det säkert varit möjligt för SCB:s ledning att dölja den eller göra den ännu större genom andra kalkylmetoder. Bristerna i kalkylmetoderna gäller en rad myndigheter, men SCB kan användas som exempel. RRV skriver: "Merparten av de kalkyler som RRV tagit del av har varit övergripande och summariska. I några fall har ingen kalkyl erhållits. Sammantaget tyder detta på brister i kalkyleringsfasen och dess dokumentation."

Om SMHI, statens metereologiska och hydrologiska institut och dess fördelning mellan anslags- och uppdragsfinansierad verksamhet skriver revisorerna: "Något underlag i form av faktiska lönekostnader inom respektive verksamhet under 1989/90 har ej presenterats".

Den pågående förnyelsen av den offentliga sektorn ger i sig upphov till vissa problem, anser RRV. Resultat- eller bonusinslag i lönen är ett exempel. På ett av regementena i Eksjö får de anställda välja presenter om vissa rationaliseringsvinster uppstår. RRV menar att det dels är oklart hur den uppgivna rationaliseringsvinsten har räknats fram, dels att presenterna måste anses som skattepliktig löneförmån. Vid förfrågan uppgav myndigheten att presenterna (ståltermosar, armbandsur, stövlar m.m.) hade "lånats ut" till personalen. Revisorerna tillfrågade även personalen: "Alla de ur personalen som tillfrågades under revisionen uppfattade att de erhållit materielen som gåva". Det andra regementet har ett liknande system, men där får personalen välja mellan rakapparat, resväska och idrottsutrustning. Värdet av gåvorna har inte funnits på kontrolluppgifter till personalen. Två tillfrågade lokala skattemyndigheter har bedömt gåvorna som skattepliktiga. Skogsstyrelsen får också kritik för sitt bonuslönesystem.

b) Oskicklighet och slarv i medelsförvaltningen som förorsakar statsverket extra kostnader

Statens energiverk får allvarlig kritik. RRV skriver att "internkontrollen på ekonomibyrån helt tycks ha upphört under budgetåret." RRV stickprovsgranskade 20 inkomstverifikationer. Resultatet: "I två fall hade momsredovisningen (ca 200 tkr) glömts bort. Allvarligt är att postgiroinbetalningar på ibland miljonbelopp blir liggande på A-byrån upp till en månad innan de gottskrivs energiverkets postgiro. En av verket utställd faktura på 1,3 milj

kr betalades efter en påminnelse 130 dagar för sent. Dessa två exempel har gett staten ränteförluster på ca 65.000 kr!"

RRV kritiserar flera myndigheter för s.k. enmansgranskning, dvs att tjänstemän har rätt att ensamma besluta om och betala ut stora belopp. Det ökar riskerna för både brott och misstag. En anställd vid en länsbostadsnämnd betalde ut ett räntebidrag som var 132.149 kr högt. När revisionen upptäckte misstaget ansågs det att mottagaren varit i god tro och att beloppet därför inte kunde återkrävas. Vid den granskning av sex länsbostadsnämnder där detta fall upptäcktes påträffades också flera andra allvarliga misstag.

c) Medvetna eller omedvetna brister i redovisningen som gör det svårt för statsmakterna att få en korrekt bild av en viss verksamhets ekonomiska läge.

Även här kan exemplet hämtas från Statens energiverk. Revisorerna skriver: "Ekonomiska verksamhetsredovisningen visade kostnader på 890 milj kr istället för 928 milj kr. Av 27 bokslutsbilagor innehöll 15 bilagor felaktiga sifferuppgifter. De felaktiga beloppen varierade från 400–500 miljoner kronor ner till ören." Och vidare: "2. Balansposten 'Beredskapslager' visar 389 milj kr för lågt belopp. Not 9 har kompletterats. 3. Som resultat av ovanstående visar balansposten 'Statskapital' följaktligen motsvarande belopp för lågt."

I förra årets granskning av Boverket skrev revisorerna: "Energibidragsanslaget B 17 har i anslagsredovisningen för 1988/89 redovisats med närmare 91 milj kr för mycket".

Boverket får i år ren revisionsberättelse för första gången på tio år. Men det har kunnat ske genom att revisorerna accepterat att en rad frågetecken från tidigare år, motsvarande belopp i storleksordningen en miljard kronor, aldrig kommer att kunna rätas ut. Exemplet understrycker vilka väldiga belopp RRV:s anmärkningar berör.

Revisorerna skriver om SMHI: "Pågående investeringar uppgående till miljonbelopp i balansräkningar har inte specificerats eller utretts av institutet. RRV har därför inte kunnat verifiera att redovisat resultat och ställning per 1990-06-30 är rättvisande."

Byggnadsstyrelsen har på RRVs uppdrag reviderats av revisionsbyrån KPMG/Bohlins. Revisorerna skriver: "Resultatet i övrigt har påverkats av olika bokföringsåtgärder. En del av dem är i strid med god redovisningssed medan andra kan ifrågasättas."

ÖB och försvarsgrenscheferna får kritik för att ekonomisystemet saknar funktioner för "koncernelimineringar". Samma belopp kan därför förekomma två gånger i redovisningen. RRV konstaterar: "Därmed försvåras möjligheterna att på koncernnivå analysera resursutnyttjandet rensat från interna transaktioner."

Rikspolisstyrelsen är ett sorgebarn bland myndigheterna när det gäller den ekonomiska redovisningen. Påpekanden som gjordes i orena revisionsberättelser under de fyra senaste åren har inte åtgärdats. I sin sammanfattning skriver RRV: "Följande påpekanden i årets rapport bedömer RRV som mer väsentliga: – betydande brister i balansräkningen, – betydande brister inom ekonomiadministrationen..."

d) Misstanke om brott eller oetiskt uppträdande.

Först bör sägas att antalet fall där misstanke om brott, t.ex. bedrägeri, uppkommit är relativt litet. Jag har inte tillgång till någon siffra, men för de två senaste åren torde den snarare ligga under än över tio. Ett fall som är aktuellt just nu ligger utanför själva statsförvaltningen och gäller en hjälporganisation, som fått stora bidrag från SIDA. Rikskriminalen har delgivit föreståndaren misstanke om grovt bedrägeri.

Andra brottsmisstankar har gällt handläggare på försäkringskassor och länsarbetsnämnder, som gjort utbetalningar till sig själva eller bulvaner. Tjänstemän som haft ansvaret för försäljningar har misstänkts sälja till underpris till anhöriga eller vänner. I vissa fall har också stölder förekommit.

Andra uppmärksammade fall har gällt försäljningen av ett resebyråföretag för permissionsresor från försvarsstaben, och ett antal starkt ifrågasatta handlingar från de tidigare generaldirektörerna i FFV och Posten. I de båda sistnämnda fallen har personerna lämnat sina befattningar.

Det finns här anledning att påminna om två begrepp som spelar en central roll i modern revision: "väsentlighet" och "risk". Granskningen ska koncentreras på sådant som är väsentligt och på områden där risken för bedrägerier eller vanskötsel är särskilt stor.

Mot den bakgrunden är det bekymmersamt att Riksförsäkringsverket och samtliga försäkringskassor år efter år finns med bland de myndigheter som får kritik. RRV kritiserade för ett år sedan – då för tredje året i rad – bristen på "verifieringskedja", alltså möjligheten att genom "dokument, hänvisningar och identifieringstecken följa en transaktion via grundbokföring till huvudbok och årsbokslut eller omvänt".

I år är det dags igen, för fjärde gången. RRV skriver: "Således har, enligt vår uppfattning, ännu ej skapats möjligheter att, i tillräcklig omfattning, verifiera redovisningen avseende de centrala ADB-baserade systemen för främst pensioner och bidrag eller att stämma av genom dessa system genererade utbetalningar mot redovisningen."

Det handlar alltså om enorma belopp, som inte tillfredsställande kan granskas. Det är här begreppet "risk" kommer in. När mångmiljardbelopp hanteras utan tillfredsställande kontrollmöjligheter ökar naturligtvis risken för brott.

RRV skrev i förra årets berättelse om riksförsäkringsverket och försäkringskassorna: "Den monetära omslutningen, som nämnda bokslut representerar, utgör en mycket väsentlig del av samhällsekonomin". I slutet av skrivelsen fördes ett resonemang under rubriken "Styrelsens ansvar". Där konstaterades: "Styrelseledamöter i aktiebolag har ett reellt juridiskt ansvar. Det formella ansvaret för en ledamot i den statliga styrelsen eller kassastyrelsen kan inte definieras lika entydigt". Uppenbarligen hade revisorerna tröttnat på att deras synpunkter inte ledde till konkreta åtgärder. Men ingenting tycks heller ha hänt budgetåret 1989/90.

Som tidigare nämnts har RRV också i flera sammanhang kritiserat s.k. enmansgranskning vid beslut i bidragsärenden, särskilt om samma person är inblandad i själva utbetalningen. Bl.a. länsbostadsnämnder och länsstyrelser har drabbats av denna kritik.

2. Hur allvarliga är bristerna?

En avgörande fråga är naturligtvis hur allvarliga de brister RRV påtalar ska bedömas vara. Civilministern tonade ner problemen i ett frågesvar i riksdagen i maj 1989.

Vissa anmärkningar förefaller också bagatellartade, som när Vattenfall får oren revisionsberättelse för att verket skickat viss redovisning till departementet istället för till RRV. I det och några andra liknande fall uppkommer frågan varför inte problemen åtgärdades under hand. En del av de myndigheter som får anmärkningar är små och bristerna verkar vara måttliga – som när Kungliga Djurgårdsförvaltningen låter sina anställda bo för billigt i förvaltningens egna fastigheter.

Personer som kan jämföra med ekonomi- och bokföringsrutiner i privata företag är emellertid förvånade och bestörta över den oreda som råder i de statliga ekonomisystemen. En privat revisor har i en tidningsintervju påpekat att revisionsberättelser av det slag som RRV:s revisorer sett sig nödsakade att skriva, i ett privat företag i många fall skulle ha framtvingat styrelsens avgång.

För en lekman är det svårt att dra någon annan slutsats av de mycket starka formuleringar som RRV i vissa fall använt, att sakernas tillstånd är mycket bekymmersamt.

3. Vad beror problemen på?

Hur har staten då hamnat i den här situationen? En vanlig, och säkert riktig, förklaring är att staten fått allt svårare att rekrytera och behålla kompetenta ekonomer och redovisningsexperter. Flera av dem som funnits har gått över till den privata sektorn. Det finns exempel på statliga verk där nästan samtliga utbildade ekonomer har slutat inom loppet av några få månader.

En annan förklaring är att regelsystemen blir alltmer komplicerade och att det därför blir i motsvarande grad svårare att redovisa att medlen används korrekt.

Men det finns också en allvarligare misstanke, då och då framförd av folk som följt utvecklingen. Det är att respekten för uppgiften att handha offentliga medel har avtagit.

Den ovan gjorda genomgången aktualiserar frågan om vilket ansvar som egentligen kan utkrävas av ledningen för ett statligt verk. Hur ofta har det hänt att en generaldirektör fått avgå på grund av brister i den ekonomiska hanteringen? Drabbas ett verk som överskrider sina anslag av några sanktioner?

4. Regeringen har det yttersta ansvaret

Ytterst har regeringen ansvaret för bristerna i den statliga medelshanteringen. Civilministerns agerande har hittills präglats av nonchalans. Huvudsynpunkten i ett frågesvar den 26 maj 1989 föreföll vara att antalet orena revisionsrapporter, då ett 15-tal, inte var anmärkningsvärt högt. Statsrådet tyckte först inte att det var värt att ta kammarens tid i anspråk för en diskussion om problemet, men i en replik omtalade han att en utredning dagen innan tillsatts om redovisningsrevisionen – som om det var revisionens fel att det är brister i bokföringen.

Den nämnda utredningen har nu slutförts och lagt fram ett antal goda förslag. Det är t.ex. principiellt riktigt att det är regeringen som är mottagare av revisionsberättelserna.

Men tyvärr behandlade utredningen av naturliga skäl inte huvudproblemen, för de ligger inte på revisionssidan. Och risken är att departementen inte kommer att reagera hårdare bara för att adressraden på revisionsberättelsen ändras. Departementen har givitvis redan tidigare fått alla revisionsberättelser för kännedom, och det har uppenbarligen inte föranlett några särskilt kraftfulla åtgärder.

Nu krävs en krisplan för att få ordning och reda i statens bokföring. Kvalificerad personal måste rekryteras. Om det i vissa fall visar sig omöjligt får befintlig personal genomgå kompletterande snabbutbildning. Det måste också övervägas om – och i så fall i vilken form – sanktioner ska drabba myndigheter som inte efterkommer RRVs påpekanden.

Ett kraftfullt agerande från civilministerns sida är nu nödvändigt.

Jag vill med hänvisning till vad som anförts rikta följande fråga till civilministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta med anledning av det växande antalet s.k. orena revisionsrapporter i statsförvaltningen?

1990/91:127 av *Lars Norberg* (mp) till statsministern om regeringen och storindustrin:

I tidningen Ny teknik nr 50 år 1990 förekom en kort artikel som jag inledningsvis anför helt oavkortad:

"Av Miki Agerberg Ny Teknik/Paris

Storachefen om kärnkraften:

'REGERINGEN GISSLAN – INGEN AVVECKLING'

Den svenska regeringen är vår gisslan. Därför kommer kärnkraften inte att avvecklas. Det säger Storachefen Bo Berggren i en frispråkig intervju i en fransk affärstidning.

Stora, Europas största pappers- och massakoncern ska minska sina investeringar i Sverige. Men det beror inte på någon oro för energibrist.

– Kärnkraften i Sverige kommer inte att avvecklas försäkrar Storas chef Bo Berggren i en intervju i den franska affärstidningen La Tribune de l'Expansion i förra veckan.

– Att avveckla kärnkraften skulle skada vår industrigren och den är alltför viktig för Sverige för att detta skulle få ske, fortsätter Bo Berggren och pekar på att branschen har en nettoexport värd 50 miljarder kronor per år.

– Sveriges välstånd beror i första hand på oss. Just därför kommer kärnkraften inte att avvecklas, skatterna och arbetsgivaravgifterna kommer att sänkas och vi kommer att bli medlemmar i EG.

Så regeringen är er gisslan? frågar den franska tidningen.

– Ja, just det, svarar Bo Berggren."

Så långt Ny Teknik.

Bo Berggren är som bekant ledare för ett av Sveriges allra största företag och en obestridd auktoritet inom massa- och pappersindustrin samt inom Wallenberggruppen. Så långt jag kunnat utröna har inga avståndstaganden

från hans ovan citerade uppfattning hörts av från storindustrin. Det finns därför anledning förmoda inte bara att man inom storindustrin delar Berggrens uppfattning utan också är tillfredsställd med den situation som Berggren beskriver.

Om det förhåller sig så som Bo Berggren säger så måste detta uppfattas som ett hot mot demokratins livsnerv. Om en av ekonomiska makthavare ledd storföretagsamhet som står utanför demokratisk kontroll kan diktera samhällsutvecklingen på centrala samhällsområden: energipolitik, skatter, välfärdssystem och EG-politiken, så finns det anledning att med Carl XI säga: "I herredagsmän resen inte så fort, vad göras skall är alleredan gjort." Den demokratiska makten har abdikerat till förmån för penningmakten.

Nu förhåller det sig ju så att statsministern själv har uttalat att "kärnkraften hör inte hemma i ett civiliserat samhälle" och vi har i regeringen en miljöminister som vid ett flertal tillfällen uttalat att riksdagsbeslutet om avvecklingen av två kärnenergireaktorer åren 1995 och 1996 är ett oåterkalleligt beslut. Likaså har både statsministern och flera andra medlemmar av regeringen uttalat att slutåret 2010 för kärnkraftsavvecklingen står fast.

Dessa mål har storindustrin alltsedan de fastställdes systematiskt ifrågasatt, man har genom praktiska åtgärder sökt göra dem så svårgenomförbara som möjligt och man har genom ett omfattande opinionsbildningsarbete sökt övertyga svenska folket om att de av regering och riksdag fattade besluten är felaktiga, ogenomförbara, och kommer att leda till landets ruin etc.

Regeringen har inte heller vidtagit de energiska åtgärder som varit motiverade för att förverkliga den kärnkraftavveckling som den har sagt sig syfta till. I stället har man stimulerat den elintensiva industrin genom låga elpriser och man har inte effektivt främjat inhemsk förnybar energi och energieffektivitet. Vidare har man i samband med den socialdemokratiska kongressen 1990 avskrivit det tidigare oåterkalleliga beslutet att börja kärnkraftavvecklingen 1995. Därmed har man allvarligt försvagat trovärdigheten i sin uttalade politik att kärnkraften skall vara helt avvecklad år 2010. Minsta barn inser ju att det blir svårare att avveckla landets 12 reaktorer till år 2010 ju senare man börjar.

Regeringsformens kap. 1, § 6 anger att "Regeringen styr riket. Den är ansvarig inför riksdagen."

Vad jag här har anfört beträffande regeringens oförmåga att genomföra det som den själv sagt sig vilja göra tyder på att Bo Berggren har rätt. Det är inte regeringen som styr riket utan storindustrin. Regeringen är dess gisslan.

Det är inte bara regeringens avveckling av sin tidigare kärnkraftspolitik, accepterandet av en energiform som inte hör hemma i ett civiliserat samhälle, som antyder att regeringen är storindustrins gisslan utan också den snabba omläggningen av EG-politiken vid en tidpunkt då det tydligare än någonsin framgått att EG var på väg att bli en förbundsstat med gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, vilket gör EG-medlemskap oförenligt med alliansfrihet.

Kan statsministern klargöra för mig, att Bo Berggren har fel i sitt påstående att regeringen är storindustrins gisslan och att regeringen verkligen styr landet enligt regeringsformen, trots att alla tecken tyder på att Berggren korrekt beskriver verkligheten?

1990/91:128 av *Karin Israelsson* (c) till socialministern om kompensation till pensionärer och övriga låginkomsttagare på grund av skatteomläggningen:

Skatteomläggningens effekter kan nu avläsas. De kostnadsökningar som alla drabbas av för att finansiera "århundradets skattereform" har visat sig slå mycket hårt mot de som redan idag har den svagaste ekonomin. Dit hör främst äldre, ensamstående kvinnor med låg pension, övriga låginkomsttagare samt studerande. Även de som drabbats av sjukdom och behov av täta sjukvårdsbesök får 1991 betydligt sämre ekonomi.

Det är utan tvekan de sämst ställda som drabbas negativt av denna skatteomläggning, något som centerpartiet ofta framhållit.

Nordbanken var tidigt ute med en analys av skattereformens effekter med särskild inriktning på pensionärsgrupperna. I en analys av en ensamstående folkpensionärs ekonomi för 1991 framkommer att denna pensionär förlorar 75 kronor jämfört med 1990.

Eftersom pensionären i exemplet enbart uppbär folkpension och pensionstillskott finns det ingen skattesänkning som ger högre standard. Basbeloppet är ju numera urholkat då inte alla kostnadsökningar finns med och kompenseras. De höjningar som skett av pensionstillskottet och det kommunala bostadstillägget räcker inte på långa vägar för att täcka uppkomna kostnader.

Det finns dessutom kommuner som inte har ekonomi som tillåter att man höjer bostadstilläggen i den omfattning som regeringen förväntar. Det innebär att denna grupp äldre får det sämre, ofta äldre kvinnor som saknar ATP och som är vana att leva under små ekonomiska omständigheter. Det är en skamfläck för vårt samhälle att just denna grupp skall drabbas så hårt.

Friåret i sjukvården föreslås i årets budgetförslag försvinna för förtidspensionärer. Krav som gällde i fjol att skydda denna grupp gäller tydligen inte längre. Med ökade sjukvårdskostnader för övrigt samt ökade vårdkostnader finns det inga incitament över för rehabilitering för den som är förtidspensionär. Att just deras ekonomi skulle klara denna ytterligare belastning stämmer inte heller i en analys. Med kännedom om hur få som får sin vårdavgift sänkt finns det små möjligheter att undgå denna ytterligare ekonomiska börda vid sjukhusvård.

Den socialdemokratiska skattepolitiken som folkpartiet stött har visat sig få en slagsida som vi från centerns sida tidigt varnat för och starkt kritiserat. För att välfärden skall kunna erbjudas med ökad valfrihet krävs en rimlig och rättvis fördelningsprofil i den ekonomiska politiken.

Även gruppen högskolestuderande får en försämrad ekonomisk situation detta år. Detta kan komma att få effekter när det gäller utbildningen av vårdpersonal, vilket kommer att leda till speciella problem.

Socialdemokraterna har på detta sätt svikit de sämst ställda, kvinnor, sjuka, handikappade och studerande.

Riksdagen uttalade när urholkningen av basbeloppet beslutades att regeringen skulle följa utvecklingen för de sämst ställda.

Jag vill med anledning av detta fråga statsrådet om på vilket sätt rege-

ringen tänker kompensera folkpensionärer med enbart folkpension och pensionstillskott och övriga låginkomsttagare som fått ekonomiska försämringar med anledning av skatteomläggningen.

19 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 11 januari

1990/91:335 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till socialministern om sjuktransporter med taxi:

När beslutet om moms på persontransporter togs under höstriksdagen kan det inte ha varit riksdagens avsikt, att det skulle drabba sjuktransporter.

Det kan innebära helt orimliga kostnader speciellt för kroniskt sjuka, som måste ha ofta återkommande behandlingar. Alla i Sverige skall ha rätt till samma sjukvård oberoende av bostadsort.

Är socialministern beredd att ändra på detta förhållande?

1990/91:336 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till socialministern om den planerade tobakspropositionen:

När riksdagen på torsdagen erhöll såväl budgetpropositionen som propositionsförteckningen för våren 1991 återfanns icke den av socialministern tidigare utlovade tobaksproposition.

Med anledning av ovanstående ber jag att till socialministern få ställa följande fråga:

När planerar regeringen att förelägga riksdagens tobakspropositionen samt vilka åtgärder avser socialministern vidta för att motverka negativa konsekvenser av en fördröjning av riksdagsbehandlingen av frågan?

1990/91:337 av *Göthe Knutson* (m) till försvarsministern om det planerade svenska fältsjukhuset vid Gulfen:

Enligt uppgift dröjer det minst fyra veckor innan det planerade svenska fältsjukhuset med personal kan transporteras till Saudiarabien. Det är en ansenlig tid med tanke på den uppenbara risken för krigshandlingar redan i mitten av januari. Dessutom kan transporten ta lång tid – åtminstone om regeringen väljer båt i stället för flyg.

Blir det krigshandlingar under januari och/eller början av februari blir det inga svenska hjälpinsatser om kriget får ett kort förlopp.

Jag vill fråga försvarsministern:

Nog skulle väl en svensk humanitär insats vid Gulfen kunna mobiliseras i ett snabbare tempo än det regeringen tänkt sig?

den 14 januari

1990/91:338 av *Pär Granstedt* (c) till utrikesministern om stöd till de baltiska republikerna:

Sovjetarméns övergrepp i Baltikum hotar de tre republikernas frihetssträvanden. Mycket talar för att endast kraftfulla internationella påtryckningar kan få stopp på övervåldet och skapa förutsättningar för en ny dialog mellan de legitima företrädarna för de baltiska folken och Sovjetunionens ledning. Sverige måste därför på allt sätt arbeta för att den internationella reaktionen ytterligare skärps. Tänkbara initiativ kan vara att begära ett utrikesministermöte inom Europarådet, väcka talan om brott mot ESK-överenskommelsen om mänskliga rättigheter och aktualisera frågan i FN.

Vilka initiativ är utrikesministern beredd att ta för att åstadkomma skärpta internationella påtryckningar för att få slut på Sovjetarméns övergrepp mot de baltiska republikerna och till stöd för deras frihetssträvanden?

1990/91:339 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om Röda korsets hjälp till Tjernobyloffren:

Internationella Röda Korsligan bedriver ett projekt för hjälp till offren i Tjernobyl med inriktning på humanitärt stöd och rehabiliteringsprogram. Svenska Röda korset har ansökt om ett bidrag på två miljoner från katastrofanslaget och det speciella anslaget för Östeuropa för att delta i projektet. Regeringen avslog dock Röda korsets ansökan.

Jag vill fråga biståndsministern hur regeringen motiverar sitt avslag på Röda korsets ansökan.

den 15 januari

1990/91:340 av *Per-Ola Eriksson* (c) till statsministern om medel till kommunikationssektorn:

I ett uttalande i Stockholm har, enligt tidningsuppgifter, Ingvar Carlsson uttalat att "huvudparten" av de 20 miljarder som skall tillföras kommunikationssektorn under den kommande tioårsperioden skall tillföras Stockholm och att Stockholmsregionen fått en för liten del av investeringarna under 80-talet.

Under våren återkommer regeringen med förslag om infrastrukturens finansiering samt investeringsplanering. I de förhandlingar som pågår i de tre storstadsregionerna har centern välkomnat den satsning på 5,5 miljarder som avses satsas på infrastruktur i dessa områden. Efter statsministerns uttalanden kan regeringens politik tolkas så att investeringsandelen i Stockholm skall förstärkas ytterligare på bekostnad av andra regioner i landet. Det finns enligt min uppfattning stora behov av investeringar i Stockholms län liksom i andra delar av landet. I t.ex. Norrbottens län är de planerade väginvesteringarna för perioden 1989–1997 nedskurna med 325 milj.kr. jämfört med 1980–1988. Det är mycket angeläget att investeringarna får en regionalpolitisk profil.

Avser regeringen att anslå ytterligare medel än de aviserade 5,5 miljarder kronor till storstadsområdena och på vilket sätt kommer t.ex. Norrbotten och andra regionalpolitiskt prioriterade områden få del av medlen?

1990/91:341 av *Rune Thorén* (c) till statsministern om medel till kommunikationssektorn:

I ett uttalande i Stockholm har, enligt uppgifter i massmedia, statsministern sagt att "huvudparten" av de 20 miljarder som skall tillföras kommunikationssektorn under kommande tioårsperioden skall tillföras Stockholm och att Stockholm fått för liten del av investeringarna under 80-talet.

Enligt centerns uppfattning föreligger stora behov av infrastrukturinvesteringar över hela vårt land. Exempelvis finns på västkusten ett stort behov av infrastrukturinvesteringar i våra fem järnvägslinjer. En sådan investering skulle ge möjlighet till snabbtåg till en mängd orter och en bra regional pendeltågstrafik.

Avser regeringen att anslå ytterligare medel än aviserade 5,5 miljarder kronor till storstadsområdena, och kommer dessa ytterligare medel i så fall få en sådan profil att de gör nytta såväl i våra storstadsområden som inom andra delar av vårt land?

1990/91:342 av *Börje Hörnlund* (c) till statsministern om fördelningen av medel till kommunikationssektorn:

I ett uttalande i Stockholm har, enligt tidningsuppgifter, Ingvar Carlsson uttalat att "huvudparten" av de 20 miljarder som skall tillföras kommunikationssektorn under den kommande tioårsperioden tillföras Stockholm. Statsrådet Thalén anförde enligt referat att Stockholm hade fått för litet räknat efter folkmängd. Under perioden 1989–1997 utgör emellertid investeringsplanerna i Stockholms län 21,4 %, vilket överstiger befolkningsandelen. Under våren återkommer regeringen med förslag om infrastrukturens finansiering samt investeringsplanering. I de förhandlingar som pågår i de tre storstadsregionerna har centern välkomnat den satsning på 5,5 miljarder som avses satsas på infrastruktur i dessa områden.

Efter statsministerns uttalanden kan regeringens politik tolkas så att andra regioner i landet erhåller allt mindre till väg- och järnvägsinvesteringar. I t.ex. Västerbottens län är de planerade väginvesteringarna för perioden 1989–1997 nedskurna med 208 milj.kr. jämfört med 1980–1988. Därvid skall också beaktas att merparten av vägpengarna går till järnvägsunderhåll. Jag anser att det är mycket angeläget att investeringarna för riket får en klar regionalpolitisk profil.

På vilket sätt kommer t.ex. Västerbotten och andra regionalpolitiskt prioriterade områden få del av medlen?

20 § Kammaren åtskildes kl. 18.54.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen kl. 16.14 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Tisdagen den 15 januari

Välkomsthälsning till gästande estnisk delegation 1
Talmannen
Meddelande om information från regeringen 1
Talmannen
1 § Svar på fråga 1990/91:304 om Liberia 1
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Gudrun Schyman (v)
2 § Svar på frågorna 1990/91:310, 330 och 331 om Baltikum m.m. . 3
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Bertil Måbrink (v)
Per Gahrton (mp)
3 § Svar på fråga 1990/91:316 om Myanmar 9
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Ragnhild Pohanka (mp)
4 § Svar på frågorna 1990/91:317, 319 och 326 om Eritrea. 10
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Inger Koch (m)
Maria Leissner (fp)
Eva Johansson (s)
5 § Svar på frågorna 1990/91:309, 312, 314, 322 och 325 om moms på sjuktransporter med taxi. 15
Socialminister Ingela Thalén (s)
Lennart Brunander (c)
Karin Israelsson (c)
Sigrid Bolkéus (s)
Elving Andersson (c)
6 § Svar på fråga 1990/91:320 om missbruket av anabola steroider m.m. 21
Socialminister Ingela Thalén (s)
Gudrun Schyman (v)
7 § Svar på fråga 1990/91:321 om tillgången till infusionslösningar . 23
Socialminister Ingela Thalén (s)
Barbro Westerholm (fp)
8 § Svar på frågorna 1990/91:324, 327 och 333 om tobaksrökning . . 24
Socialminister Ingela Thalén (s)
Elisabeth Fleetwood (m)
Barbro Westerholm (fp)
Karin Israelsson (c)
Ajournering 29
Återupptagna förhandlingar 29

9 § Svar på fråga 1990/91:311 om visst kommunalt beslut om förlängd föräldraförsäkring ... 29
Finansminister Allan Larsson (s)
Sten Andersson i Malmö (m)
10 § Svar på fråga 1990/91:329 om svensk krigsmaterielexport till Irak 32
Statsrådet Anita Gradin (s)
Inger Schörling (mp)
11 § Svar på fråga 1990/91:323 om baltiska vapenvägrare som befinner sig i Sverige ... 35
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Gullan Lindblad (m)
12 § Svar på fråga 1990/91:305 om informationen om de nya skattereglerna ... 36
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Anita Modin (s)
13 § Svar på fråga 1990/91:334 om utredning om riksbankens ställning 38
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Lars Tobisson (m)
14 § Svar på fråga 1990/91:306 om hjälp med livsmedel till de baltiska staterna ... 41
Statsrådet Lena Hjelm-Wallén (s)
Hugo Andersson (c)
15 § Svar på fråga 1990/91:315 om ökat stöd till de baltiska republikerna ... 43
Statsrådet Lena Hjelm-Wallén (s)
Pär Granstedt (c)
16 § Förnyad bordläggning ... 45
17 § Bordläggning ... 45
18 § Anmälan om interpellationer
1990/91:124 av Nic Grönvall (m) om GATT-förhandlingarna . 45
1990/91:125 av Karin Israelsson (c) om samordning av sjukvård och sjukförsäkring ... 46
1990/91:126 av Lars Leijonborg (fp) om brister i statsförvaltningens medelshantering ... 47
1990/91:127 av Lars Norberg (mp) om regeringen och storindustrin ... 55
1990/91:128 av Karin Israelsson (c) om kompensation till pensionärer och övriga låginkomsttagare på grund av skatteomläggningen ... 57
19 § Anmälan om frågor
1990/91:335 av Ragnhild Pohanka (mp) om sjuktransporter med taxi ... 58
1990/91:336 av Elisabeth Fleetwood (m) om den planerade tobakspropositionen ... 58
1990/91:337 av Göthe Knutson (m) om det planerade svenska fältsjukhuset vid Gulfen ... 58
1990/91:338 av Pär Granstedt (c) om stöd till de baltiska republikerna ... 59

1990/91:339 av Maria Leissner (fp) om Röda korsets hjälp till Tjernobyloffren 59
1990/91:340 av Per-Ola Eriksson (c) om medel till kommunikationssektorn 59
1990/91:341 av Rune Thorén (c) om medel till kommunikationssektorn 60
1990/91:342 av Börje Hörnlund (c) om fördelningen av medel till kommunikationssektorn 60

gotab 97631, Stockholm 1991